D. S. Shankar
VAKKALANKA.

౧

భావనారాయణను ఒక సంవత్సరంగా ఎరిగి నప్పటికీ, మే ద్దరమూ ఒక హోటల్లో ఫలహారం చేసి, ఒకే సెలూన్‌లో లు చేయించుకుని, ఒకే లాండ్రీలో బట్టలు వేసుకుని, కలిసి ాలకు వెళ్ళినప్పటికీ, మే మిద్దరమూ ఒకే ఆఫీసులో పని స్తున్నప్పటికీ, మా స్నేహితం పరిచయాన్ని మించి వెళ్ళలేదు.

నిజానికి స్నేహితం ఇటువంటి వాటితో కొలవ దగింది ాదు. అంతరాత్మలను పంచుకొనేవరకూ పరిచయం స్నేహంగా ారదు. మే మిద్దరమూ, నాగరికత ఇద్దర్నీ ఎంత దగ్గిరికి తెస్తుందో అంతవరకే వచ్చాంగాని, హృదయాలు పంచుకుని ఎరగం. లోక ధర్మంగా ఒకరినొకరం సంస్కరించుకోవాలని ప్రయత్నించికూడా ఎరగం.

అటువంటి స్థితిలో భావనారాయణ ఒక రోజున, హఠాత్తుగా తన హృదయం కాస్తా విప్పి నా ఎదట పెట్టేటప్పటికి నాకు ఏదో భయం వేసింది. కాని అతన్ని మాట్లాడవద్దనటం కూడా చాతకాలేదు.

“నాకు ఉన్నదే ఒక్క చెల్లెలు. ఆ ఒక్కతే నిరుడు చని ోయింది. నేను బంధుప్రియుణ్ణి. కనకనే భగవంతుడు బంధువు కుండా చేశాడు... నా భార్య— ఆ విషయం తలచకుండా ంటే మంచిది. నేను తొందరపడి ఆవిడ మీద నా ఆపేక్షంతా లకబోశాను. మా ఆవిడ, ఊరికే వచ్చిన వస్తువు నెంతగా అవ మానించ వచ్చునో, అంతగా అవమానించింది నా ఆపేక్షను. చెంపలు వాయించుకున్నాను.”

అతను నాకేసి చూడలేదు. నాకు ముళ్ళమీద ఉన్నట్టుంది. ఊఁ కొట్టడానికైనా నాకు సాహసం లేకపోయిందంటే నమ్మండి.

"నాకు పిల్లల్నయినా ఇవ్వలేదు భగవంతుడు."

మళ్ళీ ఆగాడు. అతని కళ్ళు నాకు కనిపించని దేన్నో లోపల చూసుకుంటున్నై.

నేను స్తంభించిపోయినట్టు కూర్చున్నాను. కదిలితే పేము కుర్చీ కిర్రుమని చప్పుడుచేసి అతని చిత్తప్రవృత్తిని అనుమాన పరుస్తుందేమోనని నాకు భయం వేసింది.

అకస్మాత్తుగా అతను నా కళ్ళకేసి చూసి, "నాకు మీ సలహా కావాలి! లేనివాటికి నేను విచారపడి ఏం లాభంలెండి? అది మీకు చెప్పి అంతకంటె లాభం లేదు. నా కిప్పుడు ఉన్న దాన్ని గురించిన చింత ఒకటి పట్టుకుంది!" అన్నాడు.

నేను ఆఖరుకు నోరువిప్పి, "ఏమిటా ఉన్నది?" అన్నాను. సహజంగా మాట్లాడాలనే ప్రయత్నంతో అనవసరమైన ఉద్రేకం కాస్త కనబరుస్తూ.

"ఒక చెల్లెలు!" అన్నాడు భావనారాయణ.

"పోయిందన్నారుగా!"

"ఈ చెల్లెలు పోలేదు. ఈమె మా అమ్మ కడుపున పుట్టినది కాదు."

మిగతాది నన్నూహించనిచ్చాడు భావనారాయణ.

"ఎక్కడ ఉంటుంది? ఏం చేస్తుంది?" అన్నాను, ఏదో అనాలనుకుని.

"బెజవాడగాంధీనగరంలో, వృత్తిచేసుకుంటూఉంటుంది."

"ఓహో ! అయితే—"

మిగతాది అతనికే వదిలాను.

"అవును !" అన్నాడతను. "అదే పెద్ద చిక్కు !"

"ఒక విధంగా అదే మేలు. ఇంకే కులమైనా పైకి చెప్పుకునేటందుకూ్కడా లేదు చూడండీ !" అన్నాను.

అతని కీ విషయం అదివరకు తట్టని వాడల్లే, "అదీ నిజమే !" అన్నాడు కొత్త ఉత్సాహంతో.

"మీ సమస్యేమిటో ఇంతకూ నేను సరిగా అర్థం చేసుకోలేదనుకుంటాను !" అన్నాను.

"అ మనిషి నా చెల్లెలు. ఆ మనిషిని తలుచుకున్నప్పుడు నాకు నిజంగా ఎంతో ఆనందం కలుగుతుంది. నా యీ చెల్లెలు పోయిన తరవాత ఆ చెల్లెలు ఎన్ని వందల సార్లు జ్ఞాపకం వచ్చిందో చెప్పలేను. ఆ స్మరణ వచ్చినప్పుడు నా గుండె ఎంత పీకుతుందో కూడా చెప్పలేను. నన్నా మనిషి తన అన్నగా పరిగణించి, నా దగ్గిరికి అయిదారు నెల్ల కోసారి అయినా వచ్చి పది రోజుల పాటుండి, నాకు తన కష్టసుఖాలు చెప్పుకొని, నా కష్టసుఖాలు విని, నా ఆప్తురాలుగా ఉంటే నే నెంత ఆనందం పొందుతాను ! ఇదివరకల్లా ఎట్లా జీవించినాసరే ఇక ముందు నా చెల్లెలు కాదగినట్టుగా జీవించే ఆత్మ వికాసం ఆవిడకు నేను కలిగించగలనని నా వెర్రినమ్మకం. మా ఇద్దరికీ ఈ ఎడబాటెందుకు? నాకు సంఘమంటే భయం లేదు. నిజంగా భయం

లేదు. నాకు సంఘు మే మేడిచింది? నా ఉద్యోగం నేను చేసు కుని నా పొట్ట నేను పోషించుకుంటున్నాను. నాకు ముందూ వెనకా ఎవరూ లేరు. చచ్చిపోయిన నా తల్లిదండ్రులు తల ఎత్తుకు తిరగటాని కుండదనా? పుట్టిన నా పిల్లలకు పెళ్ళిళ్లు కావనా? ఏమిటి చూసి నేను భయపడాలి గనక? అయినా మే మిద్దరమూ ఎడంగా ఉన్నాం. ఈ ఎడం తీసెయ్యడం ఎట్లాగో నా కర్థం కావటం లేదు."

"మీ రెప్పుడన్నా ఆవిడ దగ్గిరికెళ్ళి మాట్లాడలేక పోయి నారా? మీకు సంఘభయం కూడా లేకపోయినప్పుడు మిమ్మ ల్నడ్డేదేమిటి?" అన్నాను.

భావనారాయణ తలవంచి కాస్సేపు మౌనంగా ఉండి, ఆ తరవాత, "ఒకసారి వెళ్లాను. నేను ఫలానా పెద్దమనిషి కొడుకు నన్నాను. వాళ్లు గుర్తుపట్టినట్టుకూడా పైకి కనిపించలేదు... తల్లీ, కూతురూ. కాని నాకు తెలుసు. మా నాన్న నాకు చాలా వివరాలు చెప్పాడు. ఇద్దరి పేర్లూ చెప్పాడు. పైగా ఆ పిల్ల దగ్గిర మా చెల్లెలి కవళికలు లక్షు కనిపించినై!...పోనీ వాళ్లు కాదనుకున్నా, ఫలానివారి కొడుకునంటే, ఎరగని వాళ్ళయితే ఆయ నెవరనిగాని, అయితే ఎందుకొచ్చావనిగాని అడగరూ? అదేమీలేదు. బెల్లంకొట్టిన రాళ్ళల్లే కూర్చున్నారు. ఒక్క పావు గంట వాళ్ళని చూస్తూ కూర్చున్న మీదట అక్కణ్ణించి లేచి రావటం నాకు తప్పనిసరి అయిందనుకోండి...నా మనస్సుకు నేను సరిచూచుకున్నాను. సాంఘికంగా నేను వాళ్ళ కేదో

ద్రోహం చేశాను; అందుకు వాళ్ళు నన్నావిధంగా శిక్షించారు. నా ద్రోహానికి ఏం ప్రతిక్రియో తెలియలేదు. తెలిస్తే ప్రాయశ్చిత్తం చేసుకుందును."

కొంచెం సేపాలోచించి, పోనీ "మీ అభిప్రాయాలన్నీ ఒక ఉత్తరం రాసి—" అని ప్రారంభించాను.

"ఉత్తరం రాశాను. పదిహేను పేజీల ఉత్తరం. దానికి పదిహేను రోజులవతల సమాధానం వచ్చింది.— 'మీకూ మాకూ ఏం సంబంధం ? మా బతుకు మమ్మల్ని బతకనివ్వండి, అదే మాకు పదివేలు. ఏమైనా మావల్ల తప్పులుంటే క్షమించండి' అని ఆ అమ్మాయి సమాధానం రాసింది. అంతటితో నా పని చిత్తయిపోయింది."

నేను విన్నది ఎంత వింతవిషయమో నా కిప్పటికిగాని పూర్తిగా తెలిసిరాలేదు. నాకు తెలియని దగ్గిరబంధువులూ దూరపుబంధువులూ దేశమంతటా ఉండవచ్చును. కాని నేను ఏ ప్రమాదవశానకూడా భావనారాయణ పడ్డ దుస్థితిలో పడను. నేను భావనారాయణనై తే ఆ పిల్ల నాచెల్లెలే అని గుర్తేమిటి పొమ్మనుకుంటాను. తన చెల్లెలి పోలికే నంటున్నాడు. నిజమే. కాని అంత ఛాందసంలో పడ్డవాడికి అవతలి మనిషిలో ఏం కావాలంటే అదల్లా కనిపిస్తుంది.

ఇంతకూ భావనారాయణకు కావలసింది తనచెల్లెలు కూడా కాదు—ఒక చెల్లెలు ! ఆ చెల్లెలు అతనికి లభ్యంకావటం ఎట్లా ? నేనేమో సలహా ఇస్తానని అతను, పాపం, నాదగ్గిరికి

వచ్చాడుకాని నాకు తట్టిన ఉపాయాలు రెండూ అదివరకే అతనికి తట్టినై. అతనిఆశ అడియాసకాక తప్పదన్నట్టు కనిపించింది.

"ఇంకా ఆలోచించండి. మనస్సుంటే మార్గం లేక పోతుందా ?" అని నేనతనికి ప్రోత్సాహం ఇచ్చాను.

"థాంక్స్ !" అన్నాడతను, ఆకాస్తకే రెట్టింపు ఉత్సాహం కనబరుస్తూ. "మీరు నన్ను చూసి నవ్వరనే ధైర్యంతోనే మీతో ఇదంతా చెప్పాను. మీరుకూడా అప్పుడప్పుడు ఆలోచించండి, ఏమైనా ఉపాయం తడితే నాకు వెంటనే చెప్పండి !" అన్నాడతను వెళ్ళిపొయ్యే ప్రయత్నంచేస్తూ.

"ఆమనిషి పేరేమిటన్నారూ !"

"తల్లిపేరు రమామణి, కూతురి పేరు కస్తూరి."

౨

అతను వెళ్ళిపోయిన మరుక్షణం నాకు వెధవ సందేహం కలిగింది. ఇతను కేవలం నా సానుభూతికోసం రాలేదుకద ! నిజంగా సలహాకోసం వచ్చి ఉంటాడా ? నిజంగా సలహాకోసం వస్తేనే, అతని సమస్యనుగురించి ఆలోచించటంవల్ల ప్రయోజనం ఉంది. సలహాకోసం వచ్చినవాడైతే సానుభూతితోనే అంత తృప్తిపడ్డాడేం ?

ఈ రెండు సందేహాల నడుమనూ చిక్కినవాణ్ణయి నేను భావనారాయణ సమస్యనుగురించి ఆలోచించినవాణ్ణి కాలేదు,

దాన్ని సుతరామూ విస్మరించినవాణ్ణి కాలేదు. ఉన్నట్టుండి అకస్మాత్తుగా ఏమేమిటో ఆలోచనలు నాతలలో మెరిసేవి.

కస్తూరి! ఏం పేరు? ...మా ఇంటో వెనక కస్తూరి అనే కుక్క ఒకటి ఉండేది....

ఆ అమ్మాయి భావనారాయణకు రాసిన ఉత్తరంలో ఏదో గొప్పతనం లేదా?...లేకపోతే నేను లేని గొప్పతనం చూస్తున్నానా?

ఆ కస్తూరిలో— ఆ రమామణిలోనూ కూడా—ఏదో మంచి తనం లేకపోతే అతని ఉత్తరానికింకో విధమైన సమాధానం రాసి, అతన్ని చేరబట్టి పీలయినంత సొమ్ము చెయ్యలేక పోయినారా?...

మాకూ నీకూ సంబంధం లేదనటంలో ఏదో గర్వం— అతిశయం కాదు, ఆత్మాభిమానం—లేదా?... భావనారా యణ తండ్రి రమామణికి ఏమయినా ద్రోహంచేసి ఉంటాడా? భావనారాయణమీద వాళ్ళకదే కోపమయి ఉండరాదా?...

నన్ను మళ్ళీ పెళ్ళాడమని చాలామంది సలహా యిస్తు న్నారు. ఏ వితంతువునో పెళ్ళాడేబదులు ఆ కస్తూరినే —

వృత్తిలో ఉందికద!... ఏం ఉంటే? శారీరకంగానూ, మానసికంగానూ, ఆధ్యాత్మికంగాకూడా మనిషిని నిలువునా మార్చెయ్యవచ్చునే!... ఒక విధంగా అంత అనుభవం వున్న మనిషి ఎంత చక్కని భార్య అవుతుంది!...

లోకమంటే భావనారాయణకు లేని భయం నా కెక్క డిది? తన చెల్లెలు కాదగిన అర్హత ఆమె కిప్పిస్తాననే ధైర్యం

అతనికుంటే, నాకు భార్య అయే అర్హత నే నిప్పించలేనూ ? ఏదైనా ఆధ్యాత్మికమైన చికిత్సేగా !...

ఇంతకూ ఆ మనిషి మనస్తత్వం ఎటువంటిదో! అసలు చూపుల కెట్లా ఉంటుందో! ఆమెను ఎవ రంటిపెట్టుకొనిఉన్నారో! ఆమె వాతావరణం ఆమెకెంత తృప్తికరంగా ఉందో !...

ఈ మూఢుడు తన ఆనందం కోసం ఆ పిల్ల జీవితం దుఃఖభాజనం చెయ్యడుకద ?...

అసలా కస్తూరి అనే మనిషి ఒకతె ఉందా లేక భావ నారాయణ కల్పించాడా ?... ఛీ! ఎందుకు కల్పిస్తాడు ? ఏమిటీ అనుమానం నాకు ?...

ఇటువంటి ఆలోచనలతో రెండునెల్లపైగా గడిచింది. ఉన్నట్టుండి ఆ కస్తూరి నాకు చాలా దగ్గిరికి వచ్చినట్టయేది. ఏనిద్రో మెలుకువచ్చి ఆమనిషిమీద భరించరానంత ప్రేమ పుట్టేది. ఆభావం నాకే అర్థం కాదు. ఈవిషయంలో భావనారా యణ నన్ను చెడగొట్టాడనుకుంటాను. అతను ఆమెమీద నా ఎదుట చూపిన ప్రేమాభిమానాలు నన్ను నమ్మించి నాలో రహస్యంగా అసూయ రేపినై. నేను భావనారాణ మీదికి అప్రయత్నంగా పోటీవెళ్ళి ఆ మనిషిని అతనికంటె ఎక్కువ ప్రేమించటానికి ప్రయత్నిస్తున్నాను.

నేను కాలేజీలో చదువుకునేరోజుల్లో ఇట్లాగే అయింది. మాక్లాసులో ఒక బ్రహ్మసమాజ మమ్మాయి ఉండేది. బాగుం డేది కాదు. కాని చాలా మంచిదీ, చాలా తెలివిగలదీనూ.

మొదట మా ముఠాలో అందరమూ ఆపిల్లపేరు స్మరించి ఎగతాళి చేసినవాళ్ళమే. కొంతకాలం పోయిన తరవాత మా ఎగతాళి కృత్రిమ మనిపించింది నాకు. ఇతరులను చూసి నేనొకనాడు, "నోటివట్టం ఎందుకు ? ఆ అమ్మాయి ఎంతమంచిది ! నాకటువంటి చెల్లెలుంటే నేనసలు మీ అందరు వెధవలతోనూ మాట్లాడుదునా !" అన్నాను. మర్నాటినించీ ప్రతివాడూ ఆమె తన చెల్లెలంటే తన చెల్లెలని ఒకరిమీద కొకరు పోటీవచ్చి ఆ పిల్లను గురించి అసహ్యంగా మాట్లాడ్డం మరిచిపోయినారు.

అటుతర్వాత నేను కస్తూరి సంగతి సొంతం మరిచిపోయినాను. ఈలోపల నాజీవితానికో విషాదాంతమైన ప్రణయగాథ అడ్డుపడి మిగిలిన అంశాలన్నీ ముంచివేసింది. ఆ ప్రణయగాథ మూలంగా నాజీవితంలోనూ శరీరంలోనూ చాలా మార్పులు జరిగినై. నాపుద్యోగం కాస్తా అంతమయింది. చేతులోవున్న డబ్బుకూడా అయిపోయింది. పోతేపోయింది వెధవడబ్బు, నేను మళ్ళీ మామూలు మనిషిని కాగలిగాను—దైహికంగానైనా. ఉద్యోగంకోసం వెతకటంలో మానసికంగానూ, ఆపైన పెండ్లి చేసుకొని ఆధ్యాత్మికంగానూ మంచివాణ్ణవుదామని తీర్మానం చేసుకున్నాను.

ఈసమయంలో మా పెత్తండ్రిగారి దగ్గరనించి తంతి వచ్చింది, అర్జంటుగా బయలుదేరి గుంటూరు రమ్మని. బ్యాంకు ఎక్కౌంటు క్లోజుచేసి ఆ పదిరూపాయలు పుచ్చుకుని తీరిగ్గా ఒక వారంరోజులకు గుంటూరు ప్రయాణం కట్టాను. తంతి

వచ్చిన మర్నాడే ఉత్తరంకూడా వచ్చింది. దాన్లో వివరాలన్నీ ఉన్నై. మా పెత్తండ్రిగారు పెంచుకుని పెళ్ళిచేసిన పిల్లవాడు కాస్తా న్యుమోనియా వచ్చి చనిపోయినాడు. కొన్ని వ్యవహార విషయాలు మాట్లాడాలి రమ్మని రాశారాయన. ఆ ఉత్తరం చూసి నాపోక అంత అర్జంటుగాదనీ, అప్పుచేసి బయలుదేరవలసి నంత అగత్యంలేదనీ తీరిగ్గా బయల్దేరాను.

ఉన్నవిషయం వెంటనే బయటపెట్టారు మాపెత్తండ్రిగారు. ఆయనకు మళ్ళీ ఇంకో కుర్రాణ్ణి పెంచుకునే ఆలోచనలేదట. ఇంకా కాపరానికిరాని తన కోడలికి, వాళ్ళకిష్టమైతేతన చేతిమీదుగానే పెళ్ళిచెయ్యటమో, లేనిపక్షంలో ఆమెకు మనోవర్తికింద కొంత రాసివ్వటమో చేస్తానన్నారు. నన్నా పిల్లను పెళ్ళాడమన్నారు, ఇష్టమైతే. అంతచిన్నపిల్ల నాతో కాపరం చెయ్యలేదని చెప్పాను.

"సరే, నీయిష్టం. నువ్వు బుద్ధిమంతుడివి. నా ఆస్తికూడా నీకే వదిలెయ్య దలిచాను. మీ నాన్న నీకు దమ్మిడీ దక్కకుండా చేశాడు. నా ఇన్సూరెన్సుకూడా నీపేరే పెట్టేశాను. నీ కెప్పు డెంతడబ్బు కావలిస్తే అంతడబ్బు నాదగ్గర్నించి పుచ్చుకుంటూ నీకు తీరిగ్గా ఉన్నప్పుడే ఇంటికివచ్చి ఈ కుర్చీలో కూర్చొని, నీ బట్టలీ వొంకెలకి తగిలించి, ఈ మంచాలమీద పడుకుంటూ ఉండు. చాలాకాలమై నేనే నీకు తండ్రిని. ఇకనుంచీ నువ్వే నాకొడుకువి. సరా ?" అన్నారు.

ఆయన ప్రేమకన్న, దాని ప్రకటన నన్ను అమితంగా కదిలించింది.

"మీ యిష్టం. నేను కాదంటానా? డబ్బు ఖర్చుచెయ్యటంలో నేను నాన్నగారి కేమీ తీసిపోలేదు. చెక్కుబుక్కు కడిగితేనేగాని నాకు రైలుచార్జీ లేకపోయింది." అన్నాను.

ఆయన పాపం వెంటనే పది పదిరూపాయల కాగితాలు తీసి నాకిస్తూ, "దగ్గిర ఉంచు, నేను బతికుండగా నువ్వు డబ్బు కోసం ఇబ్బంది పడకుసుమీ! నా తదనంతరం నీకా బాధ ఉండకుండా ఎట్లాగూ చూస్తాను!"

మనం ఫెయిరీటేల్సు అబద్ధమని ఎందుకనుకుంటామో నాకర్థం కాలేదు. అప్పుడప్పుడూ దేవతలు బట్టతలతోనూ రంగు వేసిన మీసాలతోనూ ఉండి, పోలీసుద్యోగంచేసి, లంచాలుపట్టి, బాగా ఆర్జించి, రిటైరయి ఉంటారని నాకు బోధపడింది. దేవతలు మాత్రం మన ఐహికవాంఛలనేకదా తీరుస్తారు? మనం ఫెయిరీ టేల్సు చూసి అభూతకల్పన లనుకోవటందేనికీ?

3

నా భావి కార్యక్రమం మా పెత్తండ్రిగారికి విన్నవించాను. నా వుద్యోగం పోయింది. కనీసం ఒక సంవత్సరంపాటు నాకు ఉద్యోగం లేకుండా వుందామని వుంది. ఈ సంవత్సరం పాటూ దేశం తిరుగుదామని వుంది. ఆ దేశాటన కాగానే నా కిడయిన దాన్ని చేసుకొని ఒకచోట స్థిరపడి ఆమీద నాకు నచ్చిన వ్యాపకం ఏదైనా అవలంబింతామని వుంది.

ఈ కార్యక్రమం చాలా బాగుందన్నారు మా పెత్తండ్రి గారు. ఆయనకూడా సరిగా అదే అనుకున్నట్టు.

ఆయన్ను గమనిస్తుంటే అకస్మాత్తుగా నాకు భావనారాయణ జ్ఞాపకం వచ్చాడు. అతను ఏ బంధుప్రేమతో బాధపడుతున్నాడో అటువంటి ప్రేమే మా పెత్తండ్రిగార్ని కూడా బాధిస్తూ వుండాలి. కాని ఆయన ఒకప్పుడిట్లా లేరు. పరమ కర్కోటకుడనిపించుకున్నారు. దుర్మార్గుడని కూడా అనిపించుకున్నారు. కాని ఏ మనిషిలో ఏ దౌర్బల్యం వుంటుందో, అది ఎప్పుడెంత ఆకర్షణీయంగా బయటపడుతుందో ఎవరు చెప్పగలరు?

నేనక్కడ వున్న పదిహేను రోజుల కాలంలోనూ కనీసం ఐదారు సార్లు ఆయనకేసి చూసి, "ఆయనకు నిన్ను ఆలింగనం చేసుకుందామనిపిస్తున్నది! రక్తస్పర్శ!" అనుకున్నాను.

నా ప్రయాణానికి బోలెడంత సరంజామా కొనిపించారు మా పెత్తండ్రిగారు. ఇవన్నీ ఎందుకండీ అంటే వినలేదు. రైలు ఎక్కేటప్పుడు కూడా ఆయన రైలు దగ్గరకు వచ్చి బెజవాడకు సెకండు క్లాసు టిక్కట్టు కొనిపించారు. డబ్బు ఖర్చవుతుందని తక్కువ టిక్కెట్టు కొనవద్దన్నారు. ఈ ప్రయాణంలో నా ఆరోగ్యం ఏ మాత్రంచెడినా క్షమించనన్నారు. ప్లాట్‌ఫారంమీద ఆయన కనబడినంతసేపూ కిటికీ దగ్గర నిలబడి ఆ తరవాత సీటులో కూచుని, నిట్టూర్పువిడిచి నన్ను నేను సింహావలోకనం చేసుకున్నాను.

నాకు జరిగిన ఈ కొత్త అనుభవం ఏమిటి? దీని అంచనా ఏమిటి? అపస్వరం పలికిన ఒక ప్రయాణానుభవమూ, దాని

వెనకడితే తరుము కొచ్చిన కష్టాల పరంపరా, నాలో తీసుకు రాలేని మార్పు—ఒక ముసలివాడి మూఢ ప్రేమ ఎందుకు తీసుకొచ్చింది? ఈ లోపల నాలో కలిగిన మార్పల్లా మానవుడి మంచి తనంలో నా కేర్పడిన విశ్వాసమే! ఈ విశ్వాసం ఇంత మార్పు తెస్తుందా? లేక ఇది ఇటీవల నాకు సంక్రమించిన డబ్బా!

ఏది జీవితాశయం? ప్రేమా, డబ్బా?

ప్రేమా! డబ్బా! రెంటినీ తుస్కారించే వాళ్ళున్నారు. మానవుడి మతమూ, విశ్వాసాలూ, నాగరికతా, సంస్కారమూ- అన్నీ ఆర్థికమైనవే నంటారు సోషలిస్టులు.

జీవితాశయం ఆత్మకు సంబంధించినది. ఆ ఆత్మ వికాసం కలిగితే డబ్బూ, తెలివితేటలూ, విజ్ఞానమూ, ఇవ్వలేని అద్వితీయ మైన ఆనందమేదో కలుగుతుందంటారు వేదాంతులు.

ఏది నిజం?

డబ్బూ, ప్రేమా — ఈ రెండు మాటలు నా తలలో తిరిగి తిరిగి ఆఖరుకు నా ఆలోచన వేశ్యలమీదికి మళ్ళింది. ఆ వేశ్యలో ఈ రెంటినీ కలిసి కట్టుగా చూడవచ్చు.

వేశ్యప్రేమ డబ్బుతో కొనుక్కోవచ్చు. అది నిజమైన ప్రేమ కాదంటారు కొందరు. వేశ్య అందరి మీద చూపేది నిజమైన ప్రేమ కాకపోవచ్చు. కాని ఆ మనిషిలోకూడా నిజమైన ప్రేమ ఎక్కడో వుంటుందిగా! అది ఎప్పుడోప్పుడు బయటపడక పోదుగా! అప్పుడది ఎవరిమీద బయటపడుతుంది? పని పెట్టు కొని డబ్బివ్వనివాడి మీద పడుతుందా?

నా బుద్ధికీ రెండవ ముక్కే నిజ మనిపించింది. ఆర్థిక సమస్య తాత్కాలికంగా తీరిందికనక నేను సోషలిస్టులతో ఏకీభవించాను. ఆలోచించిన కొద్దీ అదే సరిగా కనపడ్డది. అసలు ప్రేమలో ఎప్పుడూ స్వార్థం వుంది. ఎవరో కథకుడన్నట్టు ఎంత మిన్నుముట్టిన మహావృక్షమయినా జన్మించేది మట్టిలోనే అయి నట్టు, అతి వున్నతంగా వెళ్లే ప్రేమకుకూడా వేళ్ళు స్వార్థంలోనే ఉంటై. ప్రేమకూడా డబ్బులో మొలకెత్తవలసిందే! ఎటువంటి ఆడదైనా, తన ఆర్థిక సమస్యల భారం మోసే మగవాణ్ణి, ఎటువంటి వాడయినా సరే, ప్రేమించకుండా ఉండలేదు. అటు వంటి ఆడది ఉంటే అది శిలేగాని మనిషి కాదు. ఆ విధంగానే ఎంత గాఢమైన ప్రేమ అయినా సరే ఒక్క చుక్క లోభిత్వం తగలగానే విరిగి ఊరుకుంటుంది. స్వార్థత్యాగం చేయించే ప్రేమ కూడా స్వార్థంలో అంకురించి తీరవలసిందే.

పాపం! భావనారాయణ అమాయకుడు. అతను తన ప్రేమ ప్రకటించుకున్నాడు గాని, అతని ఉత్తరం కంటె ఒక పది రూపాయలు మనియార్డరు ("నా పేర నీ యిష్టంవచ్చిన చీరో, వస్తువో కొనుక్కో!") అది - కస్తూరిని ఎక్కువగా విశ్వ సింప జేసి ఉండును.

ఈ ఆలోచన వెంటే మరో మహత్తరమైన ఆలోచన వచ్చింది — నాకు ఎవరో, అడక్కుండానే ఇంత ఉపకారం చేస్తున్నప్పుడు, నా దగ్గరికి పని పెట్టుకు వచ్చి, నాతో తన హృదయమంతా విప్పి చెప్పుకొని, సహాయం అర్థించిన భావ

నారాయణకు నే నెందుకు వుపకారం చెయ్యటానికి ప్రయత్నించరాదూ? రూపాయికీ రెంటికీ ఒళ్ళమ్ముకునే మనిషిని నేను నా దగ్గిర వున్న డబ్బుతో కొనలేకపోతానా? ఆ తర వాత ఆమెను భావనారాయణ పరం చెయ్యటానికి అరక్షణం పట్టదు! నాకు మా పెత్తండ్రి గారిచ్చిన ఆనందం నేను భావ నారాయణకు ఇచ్చి తీరాలి.

నేను బెజవాడ స్టేషనులో దిగి సామాను అక్కడి రిటైరింగ్ రూములోనే పారేసి బండి చేసుకుని గాంధీనగరానికి బయలుదేరి, బండివాడి ద్వారానే రమామణి ఆచోకీ తీశాను. వాడికి కస్తూరి పేరు తెలుసు. ఆ పేరు చెవిన పడగానే భండి వాడు శరవేగంతో ఒక డాబా ముందు నిలబెట్టాడు. నేను బండి వాణ్ణి పంపేసి దర్జాగా తలుపు తట్టాను. లోపలినుంచి శ్రావ్యమైన కంఠం "ఎవరూ?" అని పలికింది.

ఆ క్షణాన నాలో నేనే నవ్వుకున్నాను. నన్ను చూడగానే ఆ తలుపు తీసే రమామణో, కస్తూరో, చిక్కిందిరా చాప అనుకుంటుంది గామాలు! పాపం దానికేం తెలుస్తుంది— ఇటీవల నేనెంత పెద్ద మనిషినై నానో, నేనేం పనిమీద వచ్చానో?

తలుపు తెరిచిన మనిషి రమామణీ గాదు, కస్తూరీ గాదు. రమామణి ఎంత చిన్న దయినప్పటికీ ఇంత చిన్నదయి ఉండదు. కస్తూరి ఎంత అనాకారి దయినా ఇంత అనాకారిదయి ఉండదు. నాలో అణిచినా అణక్కుండా పైకుబికే ఉత్సాహంతో, "మనసా ఊరడిల్లు మూరడిల్లుము" అనుకున్నాను.

ఆ తలుపు తెరిచినమనిషి నన్నుచూసి గుర్తుపట్టినట్టుగా నవ్వి, "దయచెయ్యండి. అక్క బువ్వొండుతోంది," అన్నది. నేను కొంచెం కంగారుపడుతూ ఆ మనిషి వెంట లోపలి కెళ్లాను.

లోపల హాలు కొంతవరకు నాజూకుగా వుంది. కొత్త పాషను కుర్చీలూ, సిగరెట్టుపొడి రాల్చేటందు కో ఏర్పాటూ అదీ అంతా అట్టహాసంగా వుంది.

నేను కుర్చీలో కూలబడ్డ మరుక్షణంలో ఒక వయసు మళ్ళిన స్త్రీవచ్చి, "అమ్మాయితో మాట్లాడ్డానికి వచ్చారా?" అంది.

"కాదు నీతోనే!" అన్నాను.

"నాతోనా? చెప్పండి!" అంటూ ఆ మనిషి ఒక నాలుగు కాళ్ళ పీట నాదగ్గిరికి కీడ్చి కూచుంది, ఒళ్ళో చేతులు పెట్టుకుని కళ్ళు నాకు వప్పగించి.

"నేను దేశం తిరిగి రాబోతున్నాను ఆరునెల్లపాటు. మీ కస్తూరిని నావెంట పంపుతావా?"

"మందేవూరు, బాబూ?"

"గుంటూరు."

"ఏం వుద్యోగం? వాపారమా?"

"డబ్బు ఖర్చు చెయ్యటం."

"డబ్బుండారి కేమైనా చెల్లిపొద్దిలే! అయితే యే దేశ మెల్తుండారు?"

"ఏ దేశమూ లేదు. ఈ దేశమే. కలకత్తా, ఢిల్లీ, ఆగ్రా, బొంబాయి, పూనా—అన్నీ తిరిగివస్తాను. వెంట కస్తూరి వంటిది,

మంచి అందగత్తా, తెలివి గలదీ ఉంటే బాగుంటుం దనిపించింది. వీలుపడుతుందో లేదో, వీలుపడితే ఏ మాత్రం ఇవ్వవలసి ఉంటుందో చెబితే—"

"మరేం లేదుగాని, నాయనా! ఊరంతా బాకీలుజేసి కూకుంది! మీ యెంటెల్లిపోయిందంటే బాకీ ఎగేసి పరారయిం దంటారు. ఆటికి స్తే చాలు. మీ యెంటున్నప్పుడు కూటికిగుడ్డకి లోపవేంటిలేగాని-మొదలు మీ యెంటొస్తానంటదో, రానంటదో, తిక్కలంజ!" అని ముసలిది ఒక్కగుక్కలో ఎనిమిది రకాల భావాలు ప్రకటించింది.

"బాకీ లెంతవుంటై?" అన్నాను, అభిప్రాయం లాగు దామని.

"ఉండకేం! ఎంతయీనంగా జూసినా రొండొందలేబయికి తగ్గవ్, ఇంకా పైసిలుకే వుండొచ్చునో అదంతా దానికే తెలుసు. నువ్వోపజెయ్యి, బాబూ! దీపాలెట్టేయాల ఓ పాలొచ్చి కన పడితే ఈలోగా దానికి నచ్చజెప్పుంచుతా అప్పుడే సూద్దాం, అదికూడా ఏమంటదో?"

తీరా నేను బయలుదేరే సమయానికి ముసలిదానికి మళ్ళీ నేను కనిపించనేమోనని భయం వేసిందో ఏమో, "దీపాలెట్టే యాల కొస్తారుగా! మొదలు మీ రెల్లటమూ, దీన్ని యెం టెట్టుకెల్లటమూ కరారేనా?" అన్నది ఆదుర్దాగా.

"నేను వేళాకోళాని కడిగినా?" అన్నాను.

"పోనీ, ఓపాలి కస్తూరిని పిలుద్దునా?" అన్నది ముసల్ది.

"ఏమీ అక్కర్లేదు నేనారింటికి తప్పకుండా వస్తాను. ప్రయాణం తెల్లారగట్ట మెయిలుకు."

ఆరుగంటలకు నేను వెళ్ళేటప్పటికి కస్తూరి బాగా ముస్తాబై ఉంది.ఆ మనిషిలో అందంకంటెకూడా భిన్నమైన ఆకర్షణ చాలా ఉంది. అన్న కావటంవల్ల భావనారాయణకది కనిపించిఉండదు.

కస్తూరి నన్ను బాతాఖానిలోకి దించాలని ప్రయత్నించిందిగాని, నేను చాలా తొందరపనిమీద వున్నవాడల్లే వ్యవహారం మాట్లాడేశాను. కస్తూరికి నెలకు వందచొప్పున ఇస్తానన్నాను. నెలకు ముందే ఇస్తానన్నాను. నా ప్రయాణం ఆరు నెల్లకన్న పట్టదన్నాను. ఈ లోపలే అయిపోవచ్చు నన్నాను. నా వెంట ఈ వేషంతో రావటానికి వీల్లేదన్నాను. పైకయినా సంసారంచేసే మనిషల్లే కనపడాలన్నాను. ఈముక్క ఆ ఇద్దరికీ ఎంతో అనుమానం కలిగించింది. ఎందుకో నా కీ నాటికీ అర్థం కాలేదు. కస్తూరిని అనవసరంగా కష్టపెట్టనన్నాను. ఆమె కయ్యే ఖర్చంతా నేనే భరిస్తానన్నాను. వెంట ఏమీ తీసుకు రానక్కర్లేదన్నాను. ఖరీదైన నగలుకూడా ఇంటిదగ్గిరే విడిచి రమ్మన్నాను. నా వెంట తిరిగినన్నాళ్ళు కస్తూరి తన వృత్తి మరిచిపోయి, నన్నుకూడా ఆకర్షించటానికి ఎటువంటి ప్రయత్నమూ చెయ్యరాదన్నాను. ఈ కండిషనుకూడా వాళ్ళకి చాలా అనుమానం కలిగించింది. అది తీసేస్తేగాని కస్తూరి రానంటుందేమోననికూడా నాకు కొద్దిగా అనుమానం తట్టింది. కాని చివరకంతా సెటిలయిపోయింది.

ఆపూట అక్కడ పడుకోనన్నాను. కస్తూరిని బండి చేసుకుని స్టేషనుకు రమ్మన్నాను. ఒక వందరూపాయలు ముసలి దానికిచ్చి కస్తూరిదగ్గర సక్రమమైన రశీదు పుచ్చుకున్నాను.

ప్లాటుఫారంమీద కస్తూరిని చూసేవరకూ నాకు ఆ మనిషి అన్నప్రకారం వస్తుందని నమ్మకం లేకపోయింది.

మేమిద్దరమూ సెకండుక్లాస్ కంపార్టుమెంటులో ఎక్కి కూచుని రైలు కదిలి బెజవాడ స్టేషను వెనకపడిపోగానే నాలో నుంచి ఏదో దడ ప్రారంభమయింది. నా ఎదురుగా ఉన్న కస్తూరి ఏదో పులిమాదిరిగా కనిపించింది. నన్ను చూసికూడా నేను దడుచుకున్నాను. నా ప్రయత్నమంతా ఒక ఉన్మత్తుడి భావంమాదిరిగా కనిపించింది. నాకెప్పుడు మనస్సు మారితే కస్తూరిని ఇంటికి పంపెయ్యవచ్చుగదా అన్న ఆలోచనవల్లకూడా నాభయం చల్లారలేదు.

నేనెవణ్ణి? విధిచేతి కీలుబొమ్మను. నేననుకొనేదీ అనుకోనిదీ ఒక్కదమ్మిడీ విలవచెయ్యదు. ఈ మనిషిని విధి నాకెందు కంటగట్టింది? ఈ కస్తూరి నన్నింతగా ఆకర్షిస్తుందనుకుంటే ఇంతపని చెయ్యక పోదును.

౪

నేను కోరినప్రకారం కస్తూరి తన మామూలువేషం మార్చి కొంతవరకు సంసారపక్షంగా తయారయింది. జుట్టు పక్కపాపడిమార్చి మధ్యపాపడి తీసి వదులుగా జడవేసింది. చెవుల లోలాకులు తీసివేసింది. చేతులకు రెండుజతలు గాజులూ

ఒక తెల్లరాతి ఉంగరమూ, మెళ్ళో ఒక సన్న గొలుసూ, చుట్టిన పగడాలూ మాత్రం ధరించింది.

"నువ్వదివరకెప్పుడన్నా పెద్ద ప్రయాణాలు చేశావా ?" అని అడిగాను కస్తూరిని.

"లేదు. రెండుసార్లు లండను మాత్రం వెళ్లాను;" అన్నది.

అడుగులోనే హంసపాదు. నన్నుచూసి కస్తూరి గౌర వించి, నాదగ్గర గంభీరంగా మాట్లాడాలని నా తాత్పర్యం. అడిగిన మొదటి ప్రశ్నకే ఇటువంటి వెకిలి జవాబివ్వటం నాకు నచ్చలేదు. అయినా నేనామెతో గంభీరంగా ఉంటే ఆవిడ నాతో వెకిలిగా ఎంతసేపుంటుందీ ?

"ఎవరితో ?" అన్నాను.

కస్తూరి చెయ్యి నావేపుచాచి "ఏమిటండీ ?" అన్నది. అంతచాదస్తంగా అడుగుతావేమన్నట్టు.

"ఎప్పుడూ ఎక్కడికీ వెళ్ళలేదా ?" అన్నాను.

"నాబొంద ! నే నెక్కడికి వెళ్తానూ ?"

"నీకు దేశంమీద తిరగటం ఇష్టమేనా ?"

"తినబోతూ రుచులడగటం దేనికీ ? అదికూడా ఎట్లా ఉంటుందో చూడబోతున్నానుగా. కొంత తిరిగిన తరవాత చెబుతాను".

అప్పటికా సంభాషణ అయిపోయింది. మళ్ళీ కాసేపుండి నేను, "ఎవరితోనూ చెప్పకుండా వచ్చావుకదా, నిన్ను నమ్ము కున్న వాళ్లెవ్వరూ లేరూ ?" అన్నాను.

"ఉంటే ?"

"ఆర్నెల్లపాటు నీవు మాయమైతే వాళ్ళందరికీ కోపం రాదూ ? మళ్లీనీవు కొంప చేరుకునేటప్పటికి పాత ఖాతాలన్నీ పోతయ్యేమో !"

"పోతే పోతై. నాకు ఒకరి అదుపేమిటి? అట్లా అదుపు చేసేవాళ్ళని నేను గడపతొక్కనీను. స్వతంత్రంగా ఉండటం కోసమని బంగారమంటి వాళ్ళని వొదులుకున్నా. ఆ తిరపతి రాయుడు పదివే లిస్తాననొచ్చాడు. కాని ఘోషాపెట్టి చంపుతాడు, వాడి దీపమారా ! అదివరకు సుబ్బుల్ని అలాగే కోసుకు తిన్నాడు. వాడికి ప్రతిదీ అనుమానమే. చచ్చేటట్టు తంతాడు కోపమొస్తే. మీరు తిరపతి రాయుణ్ణెరుగుదురా? పొట్టిగా, పచ్చగా, గిరజాల జుట్టూ—"

"ఎరగను."

"పోనీ, సుబ్బుల్నెరుగుదురా ? కొంతకాలం ఆ వేషాలేసే వీరభద్రరా వుంచుకున్నాడూ —"

"తెలీదు."

కస్తూరి సంభాషణ చాలించి కిటికీలోనించి బయటికి చూడటం మొదలు పెట్టింది.

"జాగర్త కళ్ళల్లో బొగ్గుపడుతుంది. చూడదలుచుకుంటే వెనకవేపు చూడు, ముందుకు చూడకు."

నే నన్నంతపనీ అయింది. కస్తూరి తల లోపలికిలాగి కుడి కన్ను గబాగబా నలుపుకోసాగింది.

"ఉండుండు! అట్లా కన్ను నులిపితే కుదప కడుతుంది. నలక అసలే రాదు."

కస్తూరికి నేను సహాయం వెళ్లాను. జాగర్తగా రెప్ప పైకెత్తి అంతటా చూశాను. నలక కనిపించ లేదు.

"ఎక్కడో పైగా ఇరుక్కుంది!" అన్నది కస్తూరి దగ్గిరిగా జరిగి నన్ను అనుకుంటూ.

"ఎందుకు దొంగవేషాలు వేస్తావ్? నీ కంటో నలక పడితే కంటో తడేది?" అన్నాను.

"మీ కన్నీ తప్పేనే! నలక నలపటంలో పోయింది గామాలు!" అంటూ కోపంనటించి కస్తూరి ఎడంగా జరిగింది.

ఆ తరువాత ఏలూరు స్టేషను వచ్చేవరకూ కస్తూరి నన్ను ఎన్నోవిధాల ఆకర్షించటానికి ప్రయత్నించింది. నన్ను ఎంతోకాలంనుంచి ఎరిగినట్టు ప్రవర్తించసాగింది. నర్మంగా, వ్యంగ్యంగా మాట్లాడసాగింది. కాని నేను బిగుసుకు పోయినాను. తన వృత్తిని ఆ మనిషి మరిచిపొయ్యేవరకూ, ఆమెతో నేను మనస్సిచ్చి మాట్లాడదలచ లేదు.

ఏలూరు స్టేషనులో ఇద్దరు దంపతులు మా కంపార్టు మెంటులో ఎక్కారు. ఆయన్ను సాగనంపటానికి వచ్చిన పరివారంచూచి ఆయన మునసబు అయిఉంటాడనుకున్నాను.

ఆ దంపతులిద్దరూ నడివయస్సు దాటినవారు. ఆయన కాయపారుగా ఉన్నాడుగాని ఆవిడ కస్తూరికి రెండింతలమనిషి. మొదటినుంచీ కస్తూరికేసి ఆయన దొంగతనంగానూ ఆవిడ

కోపంగానూ చూడసాగారు. కస్తూరి గూడా నన్ను తృణీకరించి వాళ్లను పరీక్ష చెయ్యసాగింది.

కాన్స్టేపుండి మునసబుగారు అప్రయత్నంగా ఒక పెద్ద నిట్టూర్పు విడిచాడు. వెంటనే ఆయన భార్య మేం వింటున్నామనికూడా లక్ష్యం చెయ్యకుండా, "పాపం ఎంతకష్టం వచ్చిందండీ!" అన్నది.

ఆయన ఒకసారి నాకేసి చూసి తరవాత భార్యకేసి చూసి కళ్ళు మూసుకున్నాడు.

ఆ దంపతులను చూస్తే నాకు జాలేసింది. అందరిమాదిరిగానే వాళ్ళుకూడా బందిఖానాలో ఉన్నారు. ధనికులూ పెద్దపాయవాళ్ళూ కనక మరింత బందిఖానాలో ఉన్నారు. చదువుకున్నదికనక ఆవిడ కాత్మజ్ఞానం ఉంది. తనవల్ల భర్తకు సుఖం లేదని తెలుసు. తను ఆయనకు సుఖంలేనందుకు ఆయన్నావిడ క్షమించలేదు. సెకండుక్లాసులో ప్రయాణం చెయ్యటం అలవాటు కనకనూ, ఇంటిదగ్గర తన ప్రవర్తన గమనించే నౌకర్లు తన్ను చూసి ఏమనుకున్నా ఆవిడకు నష్టంలేదు కనకనూ, ఆవిడ ఆత్మనిగ్రహం నేర్చుకోలేదు. తనకు పిల్లలులేరు. అందుక్కూడా ఆవిడ భర్తనే నిందిస్తుంది. తక్కువ కులంవాడల్లే భర్త తనని తిట్టడు, కొట్టడు. తన నోటిని నిగ్రహించేటందు కావిడకు ఎటువంటి ఆవశ్యకతా లేదు.

నేను వైద్యుణ్ణయితే ఆ దంపతులకు ఒక సంవత్సరం పాటు దారిద్ర్యమూ, మూడోక్లాసు ప్రయాణమూ, వాళ్ళ

సమస్తులతో ఏక గృహావాసమూ విధిస్తాను. ఇతరుల అభిప్రాయాలను మన్నించటం అప్పుడుగాని ఆవిడ నేర్చుకోదు. అనరాదుగాని నావెంట ఉన్న కస్తూరి ఆవిడకంటె లక్షరెట్లు నయం. కస్తూరిని శిక్షించ నవసరంలేకుండానే మంచిమనిషి అవుతుంది. ఆయిల్లాలికి శిక్ష తప్పదు. కస్తూరికి నీరసం---- ఆహారంతో సరిఅవుతుంది. ఆ మునసబుగారి భార్యకు రుగ్మత—— మందుపడాలి.

ఒక్క సంవత్సరంపాటు జయప్రదంగా శరీరం అమ్ముకొని బతకగలిగిన మనిషికి మనిషిలోఉన్న క్షుద్రత యావత్తూ అర్థమౌతుంది. కస్తూరికి నా మంచితనం ఒకవేళ అర్థం కాకపోయినా ఆ మునసబుగారి భార్యలోవున్న కుళ్ళు అర్థమయింది. ఎప్పుడైతే ఆ యిల్లాలు మొగుడిమీద తన విషం వెళ్ళగక్కిందో ఆ వెంటనే కస్తూరి ఆవిణ్ణి పలకరించి మాట్లాడసాగింది.

కస్తూరితో మాట్లాడడం ఆవిడ కిష్టం లేదు. ఆవిడ ప్రాణానికి కస్తూరీ, ఒక నల్ల ఆడకుక్కా ఒకటే. ఆ క్షణాన కస్తూరి శాపహతురాలై నిలువునా భస్మమయినా ఆవిడకు దిగుల్లేదు సరికదా ఆవిడ కళ్ళు చల్లగా ఉండేవి. ఆవాళ ఉదయం లేచి ఏదో పాపిష్టి మొహం చూడటం వల్ల ఈ కస్తూరి ఆవిడకు దాపరించింది. కస్తూరివంటి వాళ్ళు ఒకరిద్దరన్నా ఉండటంవల్లే ఇది కలియుగమయింది. ఇటువంటి మధురభావాలు ధ్వనించే గొంతుతో ఆవిడ కస్తూరి ప్రశ్నలకు సమాధానం ఇచ్చింది.

కస్తూరి ఆవిడ పైకి అనకుండా ప్రకటించే భావాలను అర్థం చేసుకోనట్టు మరింత ఉత్సాహంగా మాట్లాడటం మొదలు పెట్టింది. చివర కావిడ నిర్మొగమాటంగా కస్తూరి ప్రశ్నలకు సమాధానం ఇవ్వటం మానేసి కిటికీలో నించి బయటికి చూడటం మొదలు పెట్టింది.

కస్తూరి చప్పున నా దగ్గరికి వచ్చి కూర్చుని, "ఇప్పుడావిడ కంట్లో నలక పడబోతున్నది. చూస్తూ ఉండండి" అన్నది రహస్యంగా, మునసబుగారు తనని కళ్ళతో తినేస్తూ వుండటం గమనించకుండా.

నేను అప్రయత్నంగా, "దొంగ కోరిపీ" అనేశాను.

కస్తూరి కళ్ళలోకి విజయసూచకమైన కాంతి వచ్చింది. ఇంతలోనే మునసబుగారి భార్య తల లోపలికి తీసి రెండు కళ్ళూ నలుపుకోవటం మొదలు పెట్టింది. కస్తూరి ఆశ్చర్యపోతూ నాతో రహస్యంగా, "ఏ కంట్లో నలకపడ్డదీ ఆవిడకి తెలీటంలేదు. రెండు కళ్ళూ నులుముకుంటున్నది!" అన్నది.

"ష్!" అన్నాను.

నా సంజ్ఞ తృణీకరించి కస్తూరి, "పాపం, కంటో నలక పడిందా యేమండీ! మా వారు కంటి నలకలు భలే బాగా తీస్తారు" అని కేకేసింది.

మునసబుగారిభార్య తడిసిన ఎర్రని కళ్ళతో కస్తూరికేసి మింగేటట్టు చూసి తన భర్తతో కీచుగొంతుతో ఏదో సంబంధం లేని సంభాషణ అతిరౌద్రంగా ప్రారంభించింది. ఆ అరుపు

తెరలో నేను ఏకాంతంగా కస్తూరితో, "నీవు నా పరువు తీసే స్తావు. ఇట్లా అయితే నిన్నింటికి పంపేస్తాను!" అన్నాను చాత నయినంత గంభీరంగా.

కస్తూరి చెంపలు వాయించుకుని, "ఇంకేమీ చెయ్యను" అన్నది నమ్మకంగా.

వేేం వాల్తేరులో దిగాం. మే మిద్దరమూ స్టేషనులోనే స్నానం చేసి బట్టలు మార్చేశాం. కస్తూరి ఆకలవుతున్నదన్నది. స్టేషన్‌లోనే భోంచేసి బండి చేసుకుని విశాఖపట్నం వెళ్ళి టర్నరు సత్రంలో బస చేశాం. ఇద్దరమూ ప్రయాణపు బడలికతో అలిసి పోయినాం. అందుచేత పక్కలు పరిచి కాస్సేపు నడుములు వాల్చాం.

నాకు సాయంకాలం నాలుగింటికి మెళుకు వొచ్చింది. అప్పుడే కస్తూరి లేచి ఎటో వెళ్లింది. పసిపిల్లలు మారుపడితే పడ్డంత కంగారుపడి నేను ఆమెను వెదకటానికి బయటికొచ్చాను. ఇంకో గదిలో ఎవరితోనో మాట్లాడుతున్న కస్తూరి గొంతు వినిపించి నవ్వొచ్చింది. ఏమిటో కోస్తున్నది—

"కలకత్తాలో నెల్లాళ్ళుండి, ఆ తరువాత గయ వెళతాం!" అంటున్నది. కాస్సేపు ఆలకించాను. నన్ను 'మా వారి' కింద వాడేస్తున్నది. పుస్తె కట్టిన పెళ్లామైనా అంతగర్వంగా చెప్పు కోదు.

ఇంకోరి విషయంలో ఏమోగాని కస్తూరి విషయంలో ఇట్లా చెప్పుకోవటం ఇల్లాలయితే బాగుండునన్న అభిలాష మాత్రం కాదు. అవతలి వాళ్ళని మోసంచేసిన ఆనందం పొందాలనే ప్రయత్నం మాత్రమే.

కస్తూరి రాగానే, "ఎవరు వాళ్లు?" అని అడిగాను.

"ఎవరో వొట్టి పల్లెటూరి రైతులు. వాళ్ళ వూరు మహా పట్నం అనుకుంటున్నారు. వాళ్ళ ప్రాణాని కిది మెడ్రాసల్లే ఉన్నట్టుంది" అన్నది.

"ఇక్కడికి మద్రాసు అయిదొందల మైళ్లు. ఇక్కడివాళ్ల కిదే మెడ్రాసు."

"అయితే మాత్రం 'పట్రం, పట్రం' అని అదే గొప్ప చెప్పుకోవటమా? ముష్టి గొప్ప!"

"పట్ర మేమిటి?"

"ఏమిటో నా కేం తెలుసూ? ఆవిడ అంటుంది పట్ర మని. పట్నమన్న మాట గాంమాలి!"

"అందర్నీ ఎక్కిరిస్తావు. నీకేం వంక లేదా ఏమిటి?"

"నాకు వంకుందా యెట్టా?"

"నా కాకలి దహించుకు పోతున్నది. టిఫెన్ తెచ్చి పెట్టేవా డెవడన్నా ఉన్నాడేమో చూడు!"

కస్తూరి బయటికి వెళ్ళి, "అప్పలయ్యా!" అని కేక పెట్టింది. ఆ కేకకు ఎవడో వచ్చాడు.

"మళ్ళీ టిఫి నెందుకూ? ఊళ్ళోకి పోగూడదూ? నా కేమన్నా కొంటానన్నారుగాదూ?" అన్నది కస్తూరి.

"అయితే నువ్వెళ్ళి ఒక బండి పట్టుకురా!" అన్నాను ఆ వచ్చినవాడితో.

మే మిద్దరమూ ఆ పెట్టె బండి ఎక్కి బట్టల దుకాణాలకి తీసుకు పొమ్మన్నాం.

"ఇందా కేమయిందనుకున్నారు? ఆవిడ నీ పేరేమిటని అడిగింది. అడిగితే 'కస్తూరి' అన్నాను".

"ఏవిడ? పత్రం అన్నావిడేనా?"

"కాదింకో ఆవిడ. అంతా తెలీని మేళం!" అని కస్తూరి విసుక్కుంది.

"అంటే"

"ఏమిటంటే?"

"నీ పేరు కస్తూరి అంటే?"

"ఆఁ—ఆవిడ సోద్దెంగా 'కస్తూరేమిటి సానోళ్ళ పేరు' అంది"

"ఊఁ"

"అంటే, అది మా యింటి పేరమ్మా! మా వారు నన్ను ఇంటిపేరుతోనే పిలుస్తారు. వెనక ఆయన కస్తూరనే భోగం దాన్ని ఉంచుకున్నారుట. ఆ మనిషిమీద ముద్దుకొద్దీ నన్నలా పిలుస్తారు. అసలు నా పేరు కనకదుర్గా మహాకాళి మహా దేవమ్మ అని చెప్పాను. బాగుండ్లా?"

"నమ్మిందా?"

"అంత పిచ్చిముండా ఏమిటి?"

"మరెందు కట్లా అన్నావూ?"

"నమ్మకపోతే నన్నేంచేస్తుందని—"

"నీకు మతిలేదు. నిన్నిక్కడ వెర్రాసుపత్రిలో పరీక్ష చేయించాలి!"

"వాళ్ళకే మతి లేదు."

"ఎవరికి?"

"ఆసుపత్రిలోవాళ్ళకు. అందుకనే అది వెర్రాసుపత్రి"

కస్తూరి కావాలని అట్లా మాట్లాడుతున్నదనే ఆలోచన నాకా సంభాషణ రుచించకుండా చేసింది. కాని నే నామెను నిరుత్సాహపరచ దలచుకోలేదు.

"ఈబండి చూడండి పెట్టెలే!"

"దీన్ని పెట్టెబండి అంటారు"

"ఈ రెండు కిటికీలూ మూస్తే?"

"ఏమౌతుంది?"

"లోపల మనం ఏమిటో చేస్తున్నామనుకుంటారు."

కస్తూరికేసి ఒక్కసారి తీక్షణంగా చూసి మరి మాట్లాడ లేదు.

బట్టలషాపులో కస్తూరికి రెండు మంచి చీరెలు, వాటికి తగిన బ్లౌజుగుడ్డలూ తీసుకుని అవి కుట్టటానికి అక్కడే ఇచ్చి కాఫీ హోటలుకు వెళ్ళాం.

కాఫీహోటల్లో అందరూ కస్తూరికేసి వింతగా చూశారు. కస్తూరి ఆ హోటల్లో ఉన్నంత సేపూ నోరు విప్పలేదు. నేను బండిలో ఆ మెవంక చూసినచూపు కొంచెం పనిచేసింది.

హోటలునించి లైట్‌హౌసు దగ్గిరికీ అక్కడినించి కాలి నడకనూ హార్బరుకేసి నడిచాం. కొండతొలిచి రైలువేసిన చోటికి రాగానే కస్తూరి చాలా ఆశ్చర్యపడింది. అక్కడినించి బాక్‌వాటరు దాటి అరటితోటలంతా పొద్దూకేదాకా తిరిగాం. ఆ రెండుగంటల సేపూ కస్తూరి తన్ను తాను మరిచిపోయినట్టు కనిపించింది. ఆ సమయంలో ఆ మనిషి అసలు స్వరూపం కొంత బయటపడ్డది. కస్తూరి తన్నాకర్షించిన దానిలో పూర్తిగా మునిగిపోగలదు. ఆ సమయంలో నోట మాట లేకుండా కూడా అయిపోగలదు. కస్తూరి తన అయిష్టతలు అందరికీ చెబుతుంది గాని తన ఇష్టాలింకోరికి చెప్పదు. అవి తనకే ఉంచుకుంటుంది.

నేను వద్దంటున్నకొద్దీ అక్కడ కొన్ని పూలు కోసి తల్లో పెట్టుకున్నది కస్తూరి. ఇది ఎవడో చూచి మా మీదికి పోట్లాట కొచ్చాడు. వాడిచేతిలో ఒక బేడా పెట్టి వాడికోపం ఉపశమింప జేశాను.

"ఆ బేడా పెడితే ఇంతకు పదింతలు పూలొచ్చేవి," అన్నాను.

"అవీ ఇవీ ఒకటేనా ఏమిటీ? వాళ్ళా వెధవచేతుల్తో కోసినవీ మనం కోసుకొన్నవీ ఒకటేనా?"

"మనమంటావేమిటి? నేను కోశానా ఆ పూలు?"

"మొత్తానికి మీద ఈగవాలనీరే! మీరు కోసి నాతల్లో పెడితే వద్దన్నానా ఏమిటి? అప్పుడు బేడా కాదు - పావలా ఇప్పించే దాన్ని"

"నా చేతనా?"

"ఊఁ?"

ఏడూ ఏడున్నరకల్లా ఊళ్ళోకి వచ్చి భోంచేశాం.

"నాకు నిద్ద్రరావడం లేదు. సముద్ర మొడ్డున పోయి కూచుందామా?" అన్నది కస్తూరి.

"ఎనిమిదింటికే నిద్దరొస్తుందా ఏమిటి? ఓ గంటసేపు కూర్చునివద్దాం పద!" అన్నాను.

ఇద్దరమూ సముద్రతీరానికి వెళ్ళాం. అలలకు దగ్గిరగా రాళ్ళమీద కూర్చున్నాం. ఇంతలో చంద్రోదయమయింది.

"ఎంతబాగుంది, అలలమీద వెన్నెల!" అన్నది కస్తూరి.

"ఇంకేం, కవిత్వం రాయి!" అన్నాను.

కస్తూరి విసుక్కుంటూ, "శ్రద్ధానికి అంత పెడసరంగా మాట్లాడకండి!" అన్నది.

"నీకు బాగుండదా?"

"ఊఁహూఁ!" కస్తూరి నవ్వింది, నా సహృదయం అర్థం చేసుకున్న దానల్లే.

కొంచెం సేపుండి, "పిచ్చా!" అన్నాను.

"ఊఁ" అన్నది కస్తూరి, నేనట్లా పిలవటం తన కలవాటయినట్టే.

"ఏమి టాలోచిస్తున్నావు?"

"మా అమ్మ ఏంచేస్తూంటుందో!"

నాకు కస్తూరిని చూస్తే జాలేసింది.

కస్తూరి తనలో తను నవ్వుకుంటూ, "నేను ఊళ్ళో లేనందుకూడా మా అమ్మ మాయింటి కొచ్చేవాళ్ళదగ్గిర డబ్బు వసూలు చేస్తూఉంటుంది. అమ్మో, అది తగని గడుసు లంజ!" అన్నది ఆపేక్షగా.

"మీ అమ్మ నిన్ను తిక్కలంజ అన్నది," అన్నాను.

"అంటుంది దాన్నోరుబడ! నోరిప్పితే దానివన్నీ తప్పుడు కూతలే!" అన్నది కస్తూరి తల్లిమీది ప్రేమ ఉట్టిపడేటట్టు.

ఆవిద్య పెద్దకులాల వాళ్ళకి ఆటేచాతకాదు. తక్కువ కులాల వాళ్ళకుండే సహజమైన ప్రేమలుకూడా పైకులాల వాళ్ళ కుండవేమో!

"మీయింటికి నీకోసం వాత్రిగా ఎంతమంది వస్తూంటారూ?" అన్నాను.

"ఇరవై తొమ్మిదిమంది!" అన్నది కస్తూరి రోషంతో.

"నోరు విప్పితే నీనోట నిజం రాదుకద!"

"మరి ఆ అడగటమేంది? నేనేం పత్తిత్తునన్నానా?" అన్నది కస్తూరి, నోరు విడిచి బోలెడంత శూద్రయాస రానిస్తూ.

"ఎరగనివాడితో, నాతో నీకు కొత్తగా లేదూ?"

"మా కులానికి కొత్తేమిటి?"

"మరి నేనూ నీ ఇతర స్నేహితులూ ఒకటేనా?"

"ఆడదాంతో ఆపేచ్చగా ఉంటం మీకు చాతకాదు. అంతే లేడా ?"

"చాతకాదని నీకెట్లా తెలుసూ ?"

"చాతయితే నాతో ప్రేమగా ఉండరేం ?"

"నేను నీకంటె ఎంత అందమైనవాళ్ళని ప్రేమించి ఉంటానంటావు? నీకన్న ఎంత చదువుకున్నవాళ్ళతో సావాసం చేసి ఉంటాననుకుంటున్నావు ?"

"ఎవరిగొప్ప వాళ్ళదీ!" అన్నది కస్తూరి...

సముద్రం ఒడ్డున పదింటిదాకా కూర్చుని ఇంటికి బయలుదేరాం.

౬

విశాఖపట్టణంలో మూడురోజులుండి కలకత్తా బయలుదేరాం. దారిపొడుగునా నామీద కస్తూరి ఏవో మహాస్త్రాలు ప్రయోగిస్తూనే ఉంది. ఆ మహాస్త్రాలకు ఉలికిపడకుండా ఉండటం ఒకటి నేర్చుకున్నాను. అదీకాక ఆ మనిషి మాటల్లోనూ చేతల్లోనూ ఉన్నంత నైచ్యం మనస్సులోనూ, హృదయంలోనూ లేదనికూడా నా కర్థమయింది. పైగా ఆమెలో ఒకవిధమైన అభిమానం లేకపోలేదు. సహృదయంతో ఏమన్నా పడుతుంది గాని నిజానికి ఏమాత్రం నిందారోపణ చేసినా సహించదు. తననిగాని తన వృత్తినిగాని హేళనచేస్తే సహిస్తుంది, నిందిస్తే సహించదు.

ఆ మనిషి దయకు లొంగిపోతుందని కనిపెట్టాను. కాస్సేపు చనువిస్తే ఆ ఉత్సాహంతో ఒక రోజల్లా అడ్డమైన కోతిపనులూ చేస్తుంది. మళ్లా ఒక్కరవ్వ ఎడంగా ఉంచితే గంటలతరబడి - మళ్లీ నాకై నేనే చనువుగా మాట్లాడేదాకా-బిగుసుకుపోయి, వెంట ఎందుకు తెచ్చానా, అనిపించేటట్టు చేస్తుంది.

ఆమెను తీసుకురావడంలో నా అభిప్రాయం ఆ మనిషి గురి సంపాదించి, వీలయితే ఆమెకు ఉన్నతభావాలూ అవీ నేర్పి, ఆమె వృత్తినీ, దానివల్ల కలిగిన కుసంస్కారాన్నీ వదలగొట్టి, భావనారాయణకు ఒక చెల్లెల్ని ఇద్దామని.

కాని ఇంతవరకూ నా ప్రయత్నం ఒక అంగుళమైనా ఆచరణలోకి రాలేదు. ఈ మూడురోజులనుంచీ కస్తూరి వ్యక్తిత్వం తెలుసుకోవడంలోనే కాలంగడిచిందిగాని, దాన్ని అణుమాత్రం సంస్కరించటం నాచాతకాలేదు. పైగా చూస్తున్న కొద్దీ, ఆమెవృత్తి ఆమెలో కలిగించిన సంస్కారంలో అదో రకం అందం ఉన్నట్టు నాకు క్రమంగా విశ్వాసం కలుగుతుందేమోననే భయంకూడా కలగసాగుతున్నది. ఆమెను సంస్కరించ బోయి నేనే సంస్కారం పొందితే నా ప్రయత్నమంతా వృథా అవుతుంది. నా దృష్టిలో నేనే అపహాస్యం పాలవుతాను.

నేను కస్తూరిలో చెయ్యదలచిన సంస్కారం సాధ్యమైనంత సహజంగా చేతామని నా ఏడుపు; లేక మనిషి ప్రవర్తనను నేను శాసించటం మొదలుపెడితే డబ్బిస్తున్నాను

కనక ఆ మనిషి నా అధికారాన్ని పాలించవచ్చు. కాని నాకు కావలసిం దదికాదు. ఆర్థికసమస్య తీరుస్తున్నాను కనక ఆమె ఇప్పుడు నా వాతావరణంలో నాకు నచ్చే సంస్కారాన్ని అప్రయత్నంగా పొందాలి. అదీ నోషలిస్టు సిద్ధాంతం. నేనావిణ్ణి సంస్కరించటానికి బదులు ఆవిడ నన్ను సంస్కరిస్తే అదికాస్తా తల్లకిందులయి ఊరుకుంటుంద.

అయినా ఒక వేళ నేను తొందరపడుతున్నానేమో! ఇంకా మూడు రోజులైనా గడవలేదు. అప్పుడే ఏం మార్పుకనపడుతుంది!

ఇక- ఒకప్పుడు ఈ కస్తూరిని ప్రేమించటం గురించి నేను కన్న కలలు...ఆ కలలన్నీ ఇప్పుడు నాకు చాలా దూరమైనై. ఈ మనిషిని నేను కామించగలను. మోహించి అక్కరకూడా గడుపుకోగలను. కాని ఆమెను ప్రేమించటం ఎట్లా ? అసంభవం. నే నెంత విశాల హృదయుణ్ణయినా, ఆమె వృత్తీ, అందువల్ల కలిగిన సంస్కారమూ నా ప్రేమకు అడ్డురాక తప్పదు— నిర్లిప్తుణ్ణిగా ఉండి గమనించటానికి ఆకర్షవంతంగా కనపడ్డప్పటికీ.

రైల్లో ఒకసారి నాకు కొన్ని జావళీలు పాడి వినిపించింది. మొదట్లో మండి పడ్డాను. నాకు కోపం వచ్చిన కొద్దీ ఆ మనిషికి మరింత ఉత్సాహం వచ్చింది. ఆ తరువాత ఆమెకు నా సహనశక్తి చూపిద్దామని, "ఆ వెధవ పాటలు పాడకు, నీ పుణ్యం వుంటుంది. నా కవంటే అసహ్యం !" అన్నాను మెల్లిగా.

"ఏముందా పాటల్లో ?" అని నాతో వాదనకు వచ్చింది కస్తూరి. "పట్టూ విడవకురా—పరవశ మౌతున్నదిరా—"

"ఓహో ! ఏమిటేమిటి ? సొంతంగా పాడూ !"

కస్తూరి మొహం చిట్లించి, "అన్నీ లయలు ! మీరు వొద్దంటే మాని పాడమంటే పాడాలేం ?" అన్నది.

"కాదు. నేను వద్దన్నప్పుడు పాడి, పాడమన్నప్పుడు మానెయ్యి ! అట్లా చేస్తే నువ్వు నాకన్న గొప్పదానివని తేలిగ్గా రుజువవుతుంది!" అన్నాను ఎగతాళిగా.

ఆ మాట గుచ్చుకున్నది. కస్తూరికి కోపం వచ్చింది. వెంటనే నాకు కష్టం వేసింది. ఆ మనిషి ఆనందాన్ని క్షణంలో తుంచగల శక్తి నాలో ఎంత వుందో నాకు తెలిసివచ్చింది. ఆ మనిషి నా జాతి నెట్లా క్షమిస్తుంది ? భావనారాయణ ఆహ్వానాన్ని తోసివెయ్యటంలో కస్తూరి ఎంత తెలివితేటలు—చదువుకుంటే వచ్చేవి కాదు, ఆ జాతికి ప్రకృతి ఇచ్చినవి— ప్రకటించిందో నా కర్థమయింది.

కస్తూరిని లాలింతామా అనుకున్నాను. కాని ఆమెను కొంత బాధపడనిచ్చినట్టయితే ఆమెక్కూడా మంచిదేమోనని పించింది. ఆమె నిగ్రహం ఎరగదు. ఒక విధంగా ఆమె దగ్గరికి వెళ్లిన వాళ్ళంతా ఆమెను పాడుచేశారు. నిగ్రహం లేకపోవటమే వారి కామెలో నచ్చింది. దాన్నే ప్రోత్సహించారు. ఒక్క రవ్వ నిగ్రహం నేర్చుకున్నందువల్ల ఇంతలోకి కస్తూరి మరేమీ చెడదు. ఒకవేళ అది చెడటమే అయితే ఆమెను చెడగొట్టకుండా భావనారాయణ చెల్లెలుగా ఎట్లా చేస్తానూ ? ఆ పని చెయ్యగలిగితే ఆమెను చెడగొట్టటానికి నా కభ్యంతరం లేదు. ఈ

స్వేచ్ఛా విహంగం పై చూపుల కింపుగా ఉందేగాని ఆమె వల్ల ఇతర సాంఘిక ప్రయోజనం లేదు, తాత్కాలి కానందం తప్ప.

కాస్సేపుండి, "కనకదుర్గా మహంకాళి మహామ్మారీ!" అన్నాను.

"మీ రట్లా కొంత సేపు కోప్పడి, కొంత సేపు నవ్విస్తే నే నేడుస్తాను. కోప్పడితే కోప్పడండి. నవ్విస్తే నవ్వించండి!" అన్నది కస్తూరి ఖచ్చితంగా.

"కాస్సే పేడు! చూద్దాం!"

కస్తూరి మాట మార్చి "ఈ దరిద్రపు రైలింకా ఎంతకూ కలకత్తా పోదేం?" అన్నది.

"ప్రయాణం విసుగ్గా ఉందా ?"

"నాకు నిద్రపోదామనిపిస్తున్నది."

"పడుకో !"

కస్తూరి నడుం వాల్చింది. "చిచ్చి కొడితే దబ్బున నిద్ర పోతాను!" అన్నది.

నేను మారు మాట మాట్లాడకుండా ఆమె తలవేపున కూర్చుని ఆమెను చిచ్చికొట్టసాగాను. కస్తూరి స్వతంత్రంగా ఇంకొంచెం పైకి జరిగి, తల నా తొడమీద పెట్టి సర్దుకుని పడుకుని కళ్ళు మూసుకుంది.

మరో నిమిషంలో నిజంగానే కస్తూరికి నిద్రపట్టింది. వెంటనే నేను చిచ్చి కొట్టడం మానేశాను. కాని నా తొడమీది నించి ఆమె తల తీసెయ్యటానికి మనసొప్పలేదు.

ఆ క్షణాన నన్ను గురించి నా కింకో కొత్త విషయం అర్థమయింది. నాకు నిద్రపొయ్యే ఆడదాన్ని చూస్తే ఉద్రేకం రాదు. కస్తూరిని ముద్దు పెట్టుకోవాలనే కోరికా, స్పృశించాలనే కోరికా నాలో గోప్యంగా ఒకవేళ ఉండివుంటే — లేదని నే ననను — అది పైకి రావటానికి అది మంచి తరుణం. కాని నాలో అటువంటి కోరిక పుట్టుకరాలేదు. పైగా ఆమెకు నిజంగా నిద్రపట్టిందని తెలియగానే ఆమె వంటిమీద చెయ్యి వెయ్యలేకపోయినాను.

కాని కస్తూరి అయిదు నిమిషాలన్నా నిద్రపోలేదు. పక్కకు ఒత్తిగిలి పడుకున్న మనిషి వెల్లికిలా తిరగటంలో కళ్లు తెరిచి నా కేసి చూసి చప్పున లేచి కూర్చుని, "తొడ నెప్పిపుట్ట లేదుకద !" అన్నది. లేదన్నాను. పక్కన పెట్టిన దిండు తీసి తల కింద పెట్టుకుని, అందుకుగాను కొంచెం కిందికి జరిగి, లాంఛనంగా చెయ్యి తలమీదిగా నా మీద వేసి మళ్లీ నిద్దరకు పడ్డది.

ఆ రాత్రి నాకు త్వరగానే నిద్ర వచ్చింది. కస్తూరి నా తల దగ్గిర వచ్చి కూర్చుని బయటికి చూస్తూ, "వెన్నెల్లో చెట్లు పరుగెత్తుతున్నై" అన్నది.

"మంచిపని చేస్తున్నై. పడుకుని నిద్రపోరాదూ ?"

"నాకు నిద్ర పోబుద్ధి పుట్టటంలేదు."

"మరేం చెయ్యా బుద్ధి పుడుతున్నది"

"రైల్లోంచి దూకి చెట్ల వెంట పరుగెత్త బుద్ధి పుడుతున్నది !"

"నీతో మాట్లాడితే నా మతి కూడా పోతుంది. నాకు నిద్దరొస్తున్నది."

"అవును. పాపం, పడుకోండి. నేను పలకరించను!" అన్నది కస్తూరి చాల దయగా.

సరిగా నిద్రపట్టబొయ్యే సమయానికి నా నుదుటికి కస్తూరి చెంప తగిలినట్టయి ఉలికిపడి "కస్తూరీ!" అన్నాను. కస్తూరి చెంప నా నుదుటికి ఎడంగా వెళ్లిపోయింది.

"ఏమిటి చేస్తున్నావు – మాట్లాడవేం?"

"మీరు నిద్దుర పోయినా రనుకున్నాను" అని చిన్న గొంతుతో సమాధానం వినిపించింది.

"ఏమిటా దొంగ వేషాలు?"

"మీతోడు! మీరు నిద్దర పోతున్నారనుకున్నాను! ఈ తప్పు క్షమించండి! ఇక ఎప్పుడూ చెయ్యను." అన్నది కస్తూరి గంభీరంగా.

నాకు సంతోషం వేసింది. కస్తూరిచేత గంభీరంగా మాట్లాడించ గలిగాను, ఎట్లాఅయితే ఏం!

౭

మేము కలకత్తాలో అడుగుపెట్టిన క్షణంనించీ కస్తూరికి కొత్తచోటికి వచ్చామనే జ్ఞానం కలగటం మొదలుపెట్టింది. తను రోడ్డుమీద కనిపించిన ప్రతి మనిషినీ పలకరించటానికి లేదు. అంతా కొత్తే — కొత్తరకం మనుష్యులూ, భాషా, వాహనాలూ, ఇళ్ళూ, ఈ కొత్తదనమంతా కస్తూరి కొంకవంక

కొత్త అనుభవం ఇచ్చినప్పటికీ, మరోవంక ఆమె పాత ఉత్సాహాన్ని చంపేసింది.

ఒకరోజల్లా కస్తూరి దేన్నిచూసీ నవ్వలేదు, ఎవరినీ హేళన చెయ్యలేదు. కాని మర్నాటినించీ ఆమె కింకో విషయం తెలిసి వచ్చింది—తను తెలుగులో ఏంమాట్లాడినా ఎవరికీ అర్థంకాదనీ ఎవరూ కనుక్కోలేరనీ...

స్టేషనునించి టాక్సీ చేసుకుని మేం మహాలక్ష్మీ భవనానికి వెళ్ళాం. స్నానాలుచేసి భోంచేసి కాస్సేపు నడుములు వాల్చి, మళ్లీ టాక్సీ చేసుకుని ఊరిమీద పడ్డాం.

ఆరోజు తిరిగిన తిరుగుడంతా వృథా. టాక్సీవాడు మమ్మల్ని అధమం యాభై మైళ్ళన్నా తిప్పి ఉంటాడు. మేం చూసిందల్లా మంచి మంచి మేడలూ, పెద్ద పెద్ద రోడ్లూ, ఒక పెద్ద మైదానమూ, షాపులూనూ.

కస్తూరికి ఈ తిరగటం దబ్బునే మొహం మొత్తింది. ఇంటికి పోదామన్నది.

"అప్పుడే ఇంటికివెళ్ళి ఏంచేస్తాం? ఏదైనా సినిమా చూసి పోదాం!" అన్నాను.

"ఏం సినిమాలు, దిక్కుమాలిన సినిమాలు! రోజూ చూసేవేగా?" అన్నది కస్తూరి డాబుగా.

ఇంగ్లీషు సినిమా అయితే కస్తూరి కడివిగోడుగా ఉంటుందని, హిందీ పిక్చర్లు చూపించే సినిమాకు తీసుకుపొమ్మన్నాను టాక్సీవాణ్ణి. తీరా అక్కడిదాకా వెళ్లితే అదేదో

కని విని ఎరగని పిక్చరు. ఆ దిక్కుమాలిన పోస్టర్లు చూస్తేనే, నాకు రోత పుట్టింది. దాన్నిండా ముసుగు రౌతులే!

ఏమెుచ్చామో వచ్చాం. మళ్లా వెనక్కుపోవట మెందు కని టిక్కెట్టుకొని టాక్సీవాణ్ణి వదిలించుకుని హాలు ప్రవేశించాం!

ఆ సినిమా హాలుకూడా కస్తూరికి నచ్చలేదు. "ఇంత పెద్ద బస్తీకదా, ఇదేనా సినిమాహాలు?" అన్నది.

ఆట మొదలుపెట్టగానే కస్తూరి ఉత్సాహ మంతా తిరిగివచ్చింది. అది అచ్చగా కస్తూరికోసం తీసినపిక్చరయినా అంతకన్న ఎక్కువ ఆనందించి వుండదు.

సినిమా పూర్తికాగానే మళ్లా హోటలుకు వచ్చిపడి భోంచేశాం.

"ఈ వెధవతిండి నాకు బాగోలా! ఇదంతా పప్పు బ్యామ్మర్ల తిండి!" అన్నది కస్తూరి.

"మీ తండ్రి పప్పుబ్యామ్మడేనేమో!" అన్నాను. కస్తూరి మాట్లాడలేదు. "తండ్రు లెవరో వాళ్ళతాలుకు బంధువులెవరో తెలియకపోవటం మీకులాలకి చాలహాయి. మాకున్న కష్టాలు మూడువంతులు చుట్టాలవల్లనే రావటం. మాకు అమ్మవేపు చుట్టాలూ, నాన్నవేపు చుట్టాలూ కూడా ఉంటారు. మీ కొక్క అమ్మవేపువాళ్ళే ఉంటారు. వాళ్ళు కూడా వాళ్ళగొడవలో వాళ్ళుంటారుగాని మిమ్మల్ని ఆటే బాధించరు. అందువల్ల మాకన్న మీరు చాలా హాయిగా ఉంటారు. అదీకాక మీజీవితా

లకు ఆపేక్షలొకటి ఉండవు. మాకు సగం తద్దినం ఆపేక్షలే. ఆ ఆపేక్షలకోసం మేం చాలా కష్టాలు పడతాం. మొగుడి ఆపేక్ష కోసం పెళ్ళామూ, తల్లిదండ్రుల ఆపేక్షకోసం పిల్లలూ, చుట్టాల ఆపేక్షకోసం వాళ్ళచుట్టాలూ నానా యాతనా పడతారు. ఈ ఆపేక్షలవల్ల కానీ గిట్టుబాటుండదు. మీకులంవాళ్ళు అయిదు నిమిషాలు ఆపేక్షచూపిస్తే రెండు రూపాయలు చేతిలో పడతై. మీకు డబ్బివ్వనివాళ్ళను ఎంత నిర్లక్ష్యంగా చూడవచ్చు! ఎంత హాయి!" అన్నాను.

"ఔనౌను, మేం మనుషులంకాం!" అన్నది కస్తూరి.

నేను పడుకోటానికి ఉపక్రమిస్తూ, "నాకు నిద్దరొస్తున్నది. నువ్వు పడుకునేటప్పుడు దీపం ఆర్పేసి పడుకో!" అన్నాను.

కస్తూరి వెంటనే పక్కమీదినుంచి లేచివెళ్ళి దీపం ఆర్పేసి వెళ్ళి పడుకున్నది.

నాకు నిజంగా నిద్దరపట్టలేదు. మరో పదిరోజులదాకా కస్తూరినిగురించి ఆలోచించ నవసరం లేదనుకున్నాను. కాని ఇంకే ఆలోచనా లేనప్పుడల్లా ఈ ఆలోచనే వచ్చేది. ఆ మనిషి ప్రకృతి నల్లరాయివంటిది. చప్పున వాతావరణంతో మారేది కాదు. అట్లామారితే వాళ్ళకి జరగదేమో! నిజానికి వాళ్ల జీవితాలలో యుద్ధంజాస్తి. మనిషి రాటుతేలిఉండాలి. ఈవిధంగా నావెంట ఎంతకాలం తిప్పితే కస్తూరి సంసారస్త్రీ అవుతుంది? ఎంత తిరిగినా మళ్ళా ఇంటికిపోయిన అయిదు నిమిషాల్లో మామూలు కస్తూరి అయిపోదా అని నాసందేహం.

నేను కస్తూరిని మార్చటానికి సరిఅయిన ప్రయత్నం చేస్తున్నానా అన్నసందేహంకూడా నన్ను బాధించసాగింది. ఆ మనిషిచేత పుస్తకాలు చదివిస్తే ? ప్రేమమీదా నీతిమీదా అభిమానం పుట్టిస్తే ? ఇదంతా నావల్ల ఎట్లా సాధ్యమవుతుంది ? ఇన్నాళ్లుగా ప్రేమ అనే ఎంతో డబ్బుకోసం గాలంవేసిన మనిషి, ప్రేమే పరమార్థమని ఇవాళ నమ్మగల్గుతుందా ? నా కేమీ తోచలేదు. నేను ఓడిపోతే జరిగే ప్రమాద మేమీలేదు. మే మిద్దరమూ ఎవరిదారిన వారు పోతాం. కాని ఓడిపోవటం నా కిష్టం లేదు.

కస్తూరి మంచంమీద కదలిన చప్పుడయింది. మరో క్షణంలో కస్తూరి నా మంచందగ్గిరికి వచ్చి చేత్తో నన్ను తట్టుతూ, "అప్పుడే నిద్దరా ?" అన్నది.

"ఏం కావాలి ?"

"కొంచెం చోటివ్వండి !"

"దేనికి ?"

"పడుకుంటాను."

"నీ మంచంమీద పడుకోరాదూ ?"

"ఆ మంచం నాకు బాగుళ్ళా !"

"అయితే నువు దీని మీద పడుకో – నేను దానిమీద పడుకుంటాను !" అని లేచాను. వెంటనే కస్తూరి పక్కన కూచుని, "నాకు వంటరిగా పడుకుంటే నిద్రరావటం లేదు. ఇంత మంచం ఉంది, ఇద్దరం పడుకోలేమా ?" అన్నది.

"నీ బుద్ధులు నాకు నచ్చటంలేదు. ఇటువంటి వేషాలు వేస్తే నేను నీకు దమ్మిడీకూడా ఇవ్వను" అన్నాను.

ఒక్క క్షణం ఊరుకుని, "ఇవ్వకండి, నన్ను మాత్రం మీ దగ్గర పడుకోనివ్వండి, ఒక్క రాత్రివేళ నేను మిమ్మల్ని పీక్కు తినన్లే! అసలు నాకు ఒంటరిగా పడుకోటం అలవాటు లేదు. ఎవరూ లేకపోతే మా అమ్మ పక్కలో పడుకుంటాను!" అన్నది కస్తూరి.

"ఏం నాజూకు!"

కస్తూరి మాటలతో కాలం వ్యర్థంచేయక నా పక్క మీద నడుం వాల్చి, "మీరు కూడా పడుకోండి!" అన్నది. నేను విధిలేక పడుకున్నాను. కస్తూరి నన్ను పొదివి పడుకుని "ఇంక మాట్లాణ్ణు! మాట్లాడితే ఒట్టే!" అన్నది. నేను కస్తూరికి వీపు పెట్టి ఒత్తిగిలి పడుకున్నాను. కస్తూరి అభ్యంతరం చెప్పలేదు.

నన్ను వలలో వేసుకోవటం కస్తూరి ఉద్దేశం కాదేమో! ఎందుచేతనంటే, నన్ను జయించటాని కామె ఏ మాత్రం ప్రయత్నించినా నేను గల్లంతా కొట్టివుందును. కాని కస్తూరి అటువంటి ప్రయత్నమే చెయ్యలేదు. ఒక్క వెకిలి చేష్టకూడా చెయ్యని కస్తూరిలో ఏదో శుచిత్వం ఉందనుకుని సంతోషించాను.

కాని నేను పడిన బాధ వర్ణనాతీతం. ఆమె రొమ్ములు నా వీపు నానుకున్నై. ఆమె తొడలు నా కాళ్ళకు తగులుతున్నై. ఆమె చెయ్యి నా నడుముమీదే ఉంది. ఒక్కసారి నేను ఆమె వేపు పొర్లితే నా శరీరం నేను చెప్పినట్టు వినదు.

కస్తూరి నిజంగానే నిద్రపోతున్నది. ఇంద్రియాలను ఆమె ఎట్లా జయించింది ?

శరీర కాంతు కంటే బలవత్తరమైనది దురభిమానం. కనీసం నా కంతే. నాలో రేగే కామాన్ని నేను కస్తూరి ద్వారా తీర్చుకుంటే అభ్యంతరం పెట్టదు. కాని ఇంతకాలం ఆమె దగ్గిర శుక మహాముని మాదిరిగా నటించి ఇప్పుడు నేనూ అందరివంటి మనిషి నేనని ఆమె కెట్లా తెలియనివ్వను ? ఇక కస్తూరి నన్ను మనిషల్లే చూస్తుందా ?

కస్తూరి గాఢనిద్రలో ఉందని తోచగానే మెల్లిగా ఆమె చెయ్యి తప్పించి పక్కలోనించి లేచి రెండో పక్కమీద పడుకుని కస్తూరి వీపుకేసి చూడసాగాను.

“నువు వట్టి చవటవు ! చేతికి దొరికిన సౌందర్యం అనుభవించలేవు. అందుబాటులో ఉన్న పరిమళాలు ఆఘ్రాణించలేవు. ఏమిటి నీ జీవితాశయం ?” అన్నది నా పాపిష్టి మనస్సు.

“నువ్వు చలంగారి రచనలు బాగా చదివి ఉండొచ్చుగాని, నాకు ఉడకని అన్నం మెతుకులు తినటం ఆశే ఇష్టం లేదు. అందరికల్లేనే నాకూ ప్రేమ కావాలి. కాని పక్వానికి రాని ప్రేమను తొందరపడి కోరకను. ప్రేమ పిందెలు వంద కోటికి ఆఖరుకు పాపం చేశానని పశ్చాత్తాపపడేకంటే పక్వానికి వచ్చిన ప్రేమ ఒకటి చాలు. దానికోసం వార్థక్యం వచ్చేదాకా ఆగమన్నా ఆగుతాను. అంత ఆయుర్దాయం భగవంతు డివ్వకపోతే దానికోసం నిరీక్షిస్తూ చస్తాను. సరేనా ? కాలం మించిపోతున్న

దనే దిగులు నాకు లేదు. ఈ కస్తూరిమీద నా కింకా ఎక్కువ ఆశలు లేకపోతే నేనీ క్షణం వెళ్ళి ఆవిడ శరీరాన్ని స్వాధీన పరుచుకోగలను. కాని నా కింకా పెద్ద ఆశలున్నై. అవి భ్రమగా పరిణమించవచ్చు. కాని అది భ్రమగా పరిణమిస్తుందనే నిరాశతో ఇప్పుడీ పని చేసి, పరిణామం అసలు లేకుండా చేసుకోను" అని నా అంతరాత్మకు బుద్ధి చెప్పాను.

నా కెప్పుడు నిద్ర పట్టిందో తెలియదు.

౮

మర్నాడు శివస్వామి దాపరించాడు మాకు. ఉదయమే లేచి నేను దొడ్డికి వెళ్ళి ముహం కడుక్కొని మళ్ళా గదిలోకి వచ్చేటప్పటికి కస్తూరి వాడితో మాట్లాడుతున్నది. వాడు గది నట్టనడాన, మా యిద్దరి పక్కల మధ్యా కుర్చీలో కూర్చున్నాడు. కస్తూరి తన మంచం మీద ఒయ్యారంగా పుత్తరం రాసే శకుంతల పోజులో పడుకుని మాట్లాడుతున్నది. శివస్వామి నేరుగా కస్తూరికేసి చూడకుండా మధ్యమధ్య దిక్కులు చూస్తూ మాట్లాడుతున్నాడు. అతను నా కన్న హీనంగా నాలుగయిదు సంవత్సరాలు చిన్న అయివుంటాడు. చూడటానికి ఏ నెల్లూరు వాడో అనిపించేట్టున్నాడు. భాష ఇంకా దక్షిణాదిదిగా వుంది.

అతను నన్ను చూడగానే లేచి, "ఆ యమ్మను చూసి తెలుగువారిగా భావించి వస్తినీ, విచారిస్తే తెలుగువారేనని తెలిసయింది. మనవారు కనిపించితే నాకు నిండా ఆనందం.

ఏమో క్షేమసమాచారం విచారిస్తా మని వస్తిని. ఇంక పోయి వస్తునా ?" అన్నాడు నాతోనూ, కస్తూరితోనూకూడా మాట్లాడుతూ.

"ఏమండీ, ఈయన కేమీ పన్లేదుట. మనకు కలకత్తా అంతా చూపిస్తా నంటున్నాడు. ఇవాళ మన వెంట తిప్పుదామా ?" అన్నది కస్తూరి. శివస్వామి గుమ్మందాకా వెళ్ళినవాడు ఆగి నాసమాధానంకోసం కాబోలు చెవులు రిక్కించాడు.

"నీ కొక్కతెకే చూపిస్తా నన్నాడా? నా క్కూడానా?" అన్నాను అకస్మాత్తుగా రైల్లో మాకు తగిలిన మునసబుగారి భార్య జ్ఞాపకం వచ్చింది నాకు.

కస్తూరి నా వంక కోపంగా చూసింది.

నేను శివస్వామికేసి తిరిగి, "ఇవాళ కాదులే, ఇవాళ నాకు బజారుకు పోయి కొన్ని వస్తువులు కొనాలిసిన పని వుంది. రేపు చూద్దాం !" అన్నాను.

శివస్వామి వెళ్ళిపోయినతరవాత నేను కస్తూరికేసి తిరిగి "అడ్డమైనవాళ్ళను గదిలోకి రానిస్తావా ? ఇటువంటి బస్తీలో ఎంత దొంగ లుంటారో నీ కేం తెలుసు ?" అన్నాను.

"శివస్వామి చాలా మంచివాడు. అతనికి మనిషిని మనిషల్లే చూడటం చాతనవును !" అని కస్తూరి నన్ను దెప్పింది.

"అతనే లోపలికి వచ్చాడా ? నువ్వతన్ని లోపలికి పిలిచావా ?" అన్నాను. పూర్తిగా అసూయతో కాకపోయినా, అసూయపడ్డట్టు కస్తూరికి కనిపించా లని కొంత ప్రయత్నిస్తూ.

"ఏమో నాకు జ్ఞాపకం లేదు. నేనే పిలిచాను కామాలు!" అన్నది కస్తూరి నిర్లక్ష్యంగా.

"కాఫీ తెప్పిస్తాను. ఈలోపల నువ్వు మొహం కడుగు!"

"ఇంకో గంటదాకా నేను కాఫీ తాగను. మీరు తెప్పించుకోండి."

కస్తూరిని ఆచే సాగదియ్యటం ఇష్టంలేక, నా ఒక్కడి కోసం టిఫిను పైకి తెప్పించటం దేనికని నేనే కిందికి వెళ్లాను.

నేను రెండిడ్డెన్లు తిని కాఫీ తాగి మళ్ళా పైకి వచ్చేటప్పటికి మా గదిలోంచి శివస్వామి బయటికి వస్తున్నాడు. నాకు మండిపోయింది. ఈసారి నాకు నిజంగానే అసూయ కలిగింది. శివస్వామి నన్ను చూసి తత్తరపోయినాడు. నేనతన్ని పలకరించకుండానే లోపలికి వెళ్లాను. కస్తూరిమాత్రం నన్ను చూసి బిత్తరపోలేదు.

"ఏదో మంచి సంభాషణ భగ్నం చేసినట్టున్నానే!" అన్నాను, నేను భగ్నం చెయ్యకపూర్వమే సంభాషణ అయిపోయి ఉండాలన్న విషయంకూడా మరిచిపోయి.

కస్తూరి నాకు సమాధానంకూడా ఇవ్వదలచలేదు.

"నేను బజారుకు వెళ్ళబోతున్నాను. మళ్లా పదింటిదాకా రాను. నువు నావెంట రావుగా?"

"రాను. నాకు తలనొప్పిగా వుంది."

"నాకు తెలుసు...మిగిలిన వస్తువులు భద్రంగా చూస్తూ ఉండు, నేను వచ్చేదాకా" అన్నాను.

"ఏమిగిలిన వస్తువులు?" అన్నది కస్తూరి అనుమానంతో మొహం చిట్లిస్తూ.

"నువుతప్ప మిగిలినవి."

నేను బయటికి వచ్చేశాను. నాకు గమ్యస్థానం లేదు. కొంతదూరం తల వంచుకొని ఎటో నడిచాను. నన్ను తలుచు కుంటే నాకే అసహ్యం వేసింది. అదివరకు కొన్ని వేలమందిని చూసిన మనిషి ఒక్క శివస్వామితో మాట్లాడినందుకు నా కసూయ దేనికి? పైగా ఆమనిషి నాపక్కలో వచ్చి పడుకున్నా నేను కోరని మనిషి అయినప్పుడు!

కాని నామీద నాకు కలిగిన అసహ్యం కస్తూరిమీద అసహ్యాన్ని తగ్గించలేదు. తను బోగంమనిషికదా? తనకు పురుషుడిమీది వాంఛ అనేది ఎన్నడో చచ్చి ఉండొచ్చుకదా? తన కా శివస్వామి దేనికి? బోగంవృత్తి ఆర్థికసమస్యవల్ల ఎర్పడింది కాదేమో! ఒక్కొక్క ఆడది ఎంత ఆర్థిక చిక్కుల్లో ఉన్నా బోగం వృత్తికి దిగదేమో! పదిమందితో పోతేగాని తృప్తిలేని వాళ్లే ఈవృత్తిలో దిగుతారేమో! ఒకవేళ ఈవిధంగా వారు డబ్బు సంపాదించలేకపోతే వాళ్ళు తమ శరీరాలను ఊరికే అయినా ఇస్తారేమోగాని బెట్టుగా ఉండలేరేమో! కస్తూరి ఆ రకం మనిషే అయి ఉండాలి. లేకపోతే కిందటిరాత్రి నాపక్కలో వచ్చి ఎందుకు పడుకుంటుందీ? నే నెంత పిచ్చివాణ్ణి! ఆమె ఇంద్రి యాలను జయించిం దని మెచ్చుకున్నాను!

హరిజన్ స్ట్రీటులోకి వచ్చాను. నాకోసం ఎవరో పంపి నట్టు ట్రామొకటి వచ్చి నా సమీపంలో ఆగింది. మరోఆలోచన లేకుండా అందులో ఎక్కాను.

నేను మళ్ళీ హోటలుకు చేరుకునేటప్పటికి పదకొండు దాటింది. మా గదితలుపు లోపల గడియ వేసి ఉంది. నాకు తలుపు తట్టటానికూ్కడా సంకోచ మయింది. మెల్లిగా నెట్టి చూసినమీదట లోపల గడియ వేసి ఉన్నట్టు తెలిసింది. ఏం చేదామా అని ఆలోచిస్తుండగా లోపల గడియ తీసిన చప్పు డయింది. నా గుండె గుభేలు మన్నది, ఎవరు బయటికి వస్తారో అని. కాని ఎంతకూ ఎవరూ రాలేదు. అసలు తలుపైనా తెరుచుకోలేదు.

నేను మెల్లిగా నెట్టితే తలుపు తెరుచుకున్నది. లోపల కస్తూరి ఒకతే ఉన్నది. తన మంచంమీద గోడవేపు తిరిగి పడుకుని ఉంది.

"భోంచేశావా ?" అన్నాను.

కస్తూరి వెల్లికిలా తిరిగి, "ఉఁహూఁ!" అన్నది.

"పొద్దున కాఫీ తెప్పించుకున్నావా ?"

"లేదు"

"ఆకలి కావటంలా ?"

"పొద్దున మీ రన్నమాటలకే కడుపు నిండింది ?"

"పొద్దున నువు చేసినపనికి కడుపు దహించుకుపోతున్నది. తిండి తెప్పించనా, పోయి తిందామా ?"

"మీ యిష్టం! నేను తిన్ను!" మళ్ళీ గోడవేపు పొర్లింది కస్తూరి.

నేను గదితలుపు గడియవేసి వచ్చి కస్తూరి మంచంమీద కూచుని, "చూడు, కస్తూరీ, నువ్వు నామీద అలిగి లాభంలేదు; ఒకవేళ నేను నీకు కోపం తెప్పించిఉంటే నన్ను బాధించటానికి నువ్వేంచేసినా చెయ్యవచ్చును. నేను నీ మొగుణ్ణి కాను. నాకు నీమీద ఎటువంటి అధికారమూలేదు," అన్నాను.

కస్తూరి లేచి కూర్చుని, "నామీద అధికారం చెయ్యొద్దన్నానా? మీరు నన్ను ఏం చెయ్యొద్దన్నా, ఏమనొద్దన్నా చచ్చినట్టు వినితీరతానే! నన్నెందు కిట్లా క్రూరంగాచూస్తారు? మీకు నే నేం ద్రోహం చేశాను? కాస్సేపు నాకు చను వివ్వటం దేనికి? ఆమీద నాకు ఒళ్లు తెలికపోవటం దేనికి? ఆపర్న మాట లతో నన్ను రంపంకోత కొయ్యటం దేనికి? మీవెంట రావటానికి నేను తగను. నాకాసంగతి తెలీదా?...నన్ను పంపెయ్యండి. ఇవాళే నేను మావూరు పోతాను," అని కంట తడిపెట్ట సాగింది.

"నేను నిన్ను హింసిస్తున్నానా? మీ వృత్తిలో మిమ్మల్ని మగవాళ్లెంతో హింసిస్తా రనుకున్నానే!"

"ఏడిచారు! మాదగ్గరి కొచ్చేవాళ్ళు మే మాడించిన ట్టాడుతారు. వాళ్ళను చూసినట్టు మిమ్మల్ని చూస్తే మీ రెప్పుడో నన్ను పాతేసి ఉందురు!"

నన్ను మభ్యపెట్టటాని కామాట అన్నదా?

"అయితే నావెంట ఉండలేవన్నమాటా ?"

"వద్దు. నన్ను పంపెయ్యండి !"

"నెలకు రెండువంద లిస్తాను ఉంటావా ?"

కస్తూరి తాచల్లే లేచింది.

"ఎవడిక్కావాలండీ వెధవ డబ్బూ ! ఇవాళే మాఇంటికి వచ్చి మీ రిచ్చిన వందా పుచ్చుకోండి !—"

కస్తూరి ఇంకా ఏమనదలచిందో, ఎంత కష్టపడి నిగ్రహించుకున్నదో నాకు తెలీదు. నేను కాస్సేపటిదాకా నోరు తెరవలేక పోయినాను. ఆ తరవాతకూడా నే ననదలిచింది అనలేక, "ఇక మనం భోంచేదాం. నువు తిండి తింటే నీ కోపం పొయ్యే విషయం ఒకటి చెబుతాను !" అన్నాను.

"నా కొద్దు"

"నా ఆజ్ఞ...నన్నాజ్ఞాపించమన్నావుగాదూ ?"

కస్తూరి మారు మాటాడకుండా లేచింది. ఇద్దరమూ భోంచేసి వచ్చాం. కస్తూరి దాదా పేమీ ముట్టుకోలేదు.

"అట్లా కూర్చో చెబుతాను...నిన్ను నావెంట తీసుకు రావటంలో నా ఉద్దేశం నీకు నా చాతనయిన సహాయం చేద్దామనీ, నీకు కొంత ఆనందం కలిగింతామనీ. దాని క్కారణం ఉంది. నీ తండ్రి ఎవరో నాకు తెలుసు. నీ అన్నను నేను స్వయంగా ఎరుగుదును. అతనికి నీ మీద ఎంత ప్రేమ ఉందో నీకు తెలియదు. అది నీతప్పు కాదేమో ! నువ్వట్లా పెరిగావు. నీ వృత్తి అటువంటిది. నిన్ను ఈ గాట్లోనుంచి ఎత్తి ఇంకో

గాట్లో వేద్దామని నా ప్రయత్నం. అది కొనసాగుతుందని నే నెన్నడూ గట్టిగా నమ్మలేదనుకో. నీలో మారే శక్తి ఉంటే అయిదారు నెల్ల కాలంలో మారతావనుకున్నాను.

"కాని నీకు మారటం చాతనయినా మారటం ఇష్టం లేదని రూఢి అయింది. అది ఇష్టంలేకనే ను వ్వింటికి పోతానంటు న్నావు. నీ యిష్టం. నేను ఓడిపోయినాను. మీ అన్న భావ నారాయణ కా కాస్త ఉపకారమూ చెయ్యలేకపోయినాను.

"ఒక్కమాట చెప్పాలి. నిన్ను వెంట తెచ్చినందుకు నేను మాత్రం ఆనందించాను. నా కేమీ పశ్చాత్తాపం లేదు".

ఉన్నట్టుండి కస్తూరి, "మిమ్మల్నెవత్తో బాగా మోసగించి ఉండాలి" అన్నది.

ఆమాట నన్ను తేలు కుట్టినట్టు కుట్టింది.

"ఏం ?" అన్నాను.

"పిల్లి ఎలుకతో చెలగాటం ఆడినట్టు ఆడారు నాతో. అది మీ కానందంగా ఉందేం?"

నేను మాట్లాడలేదు.

"ఆయన నాకేం అన్న ? ఆయన మా యింట్లో వచ్చి పదిరోజు లుంటాడా ? నేను తినే తిండి తింటాడా ? నన్ను వచ్చి తన దెగ్గిర ఉండమంటాడు. నా కేం తక్కువయిందని ఆయన దగ్గి రుండాలి ? ఉంటేమాత్రం, ఆయన గౌరవం కాపాడ్డం నా చేత ఏమవుతుందీ ? నేను ఉక్కిరి బిక్కిరి అయిపోనూ ? నా కెందు కంత బాధ ? ఏమి టాయనకు నామీద ఆపేక్షా ? ఆయన

ఆనందం ఆయన చూచుకుంటే, నా ఆనందం నేను చూచుకో రాదేం ?" అన్నది కస్తూరి.

తన మనస్సు తన కంత స్పష్టంగా తెలిసినందుకు కస్తూరిని మెచ్చుకున్నాను.

“ఇవాళ సాయంకాలం శివస్వామిని మన వెంట రమ్మను. ఊరంతా చూసివద్దాం. రేపు ఇద్దరమూ బయలుదేరి కొంప చేరుకుందాం.”

౯

రాజా మల్లిక్ భవనమూ, న్యూమార్కెట్టూ, ఎస్ప్లనేడ్ బొటానికల్ గార్డెన్సూ తిరిగి మేం హోటలు చేరుకునే టప్పటికి రాత్రి ఎనిమిదిన్నర అయింది.

వెంటనే వేడినీళ్లు స్నానం చేసి, భోంచేసి నేను నిద్ర పోవటానికి సిద్ధమైనాను.

“మధ్యాహ్నం తిండి సయించలేదు. ఈ పూట ఆకలి చంపేసి ఎక్కు వెక్కువగా తిన్నాను......మీకు సిగరెట్టు అభ్యాసం లేదా ?” అన్నది కస్తూరి.

“కాలుస్తాను కాని అభ్యాసం లేదు. పైగా ఇప్పుడు నాకు నిద్దరొస్తున్నది” అన్నాను.

“నాక్కూడా అంతే. ఒక పెట్టె సిగిరెట్లు తెప్పిస్తారూ ?” అన్నది కస్తూరి.

నేను కిందికి వెళ్ళి ఒక పాకెటు మంచి సిగరెట్టు తెచ్చాను. కస్తూరి ఒక సిగిరెట్టు తీసి కొద్దిగా వణుకుతున్న చేతుల్తో వెలి

గించి, పొగ పీల్చి బయటికి వదలుతూ, "ఇన్నాళ్లూ మిమ్మల్ని సిగిరెట్టు తెప్పించ మని అడగటానికి భయం వేసింది. మీరు కాల్చరేం ?" అన్నది.

నేనుకూడా ఒక సిగిరెట్టు అంటించి, "ఇవాళ నేనంటే భయం పోయిందా ?" అన్నాను

"పోయింది," అన్నది కస్తూరి. "మీతో బయల్దేరినప్పటి నించీ మీ మీద ఏదో అదోరకమైన అభిమానం ఉండేది. ఒకపూట మాడేటప్పటికి అదికాస్తా పోయింది" అన్నది గొంతులో ఏ మాత్రమూ ఆగ్రహంగాని, వైషమ్యంగాని లేకుండా.

"నేనే పోగొట్టుకున్నాను కాదూ ?" అన్నాను.

"ఏమో నాకు తెలీదు. నన్ను చూస్తే మీ కభిమానం పోలేదా ?" అన్నది కస్తూరి.

"నాకు నీమీద అభిమానం ఉండే దని ఎట్లా తెలుసు ?"

"తెలీదా ? నన్ను మీరు చాలా అభిమానంతోనే చూచారు."

"మరి నిన్ను రంపాన పెట్టి కోశా నన్నావే ?"

"దానికేం అభిమానం ఉండికూడా అట్లా ఏడిపించారు కనకనే నాకు కష్టం వేసిం దనుకోరాదూ ?"

"రాత్రి నాదగ్గరి కెందు కొచ్చి పడుకున్నావు కస్తూరీ?"

"ఎడంగా పడుకోవటం బాగా ఉండ దనిపించింది. దగ్గిర పడుకుంటే సావాసంగా ఉంటుందని !"

"ఇవాళ మళ్ళీ నాదగ్గిర పడుకుంటావా ?"

"ఇంకానా? వద్దు. బాబూ! బుద్ధొచ్చింది!"

ఇంకో సిగిరెట్టు వెలిగించింది— నా సిగిరెట్టు సగం కూడా కాకముందే.

"నేను పడుకోమంటే పడుకుంటావా?"

"అడిగి పడుకోబెట్టుకుంటే మీకే మానందం?"

"నీఅంతట నువ్వు నాదగ్గర పడుకో వన్నమాట!"

"ఎప్పుడన్నా పడుకోవా లనిపిస్తే పడుకుంటానేమో! అది ఎట్లా చెప్పటం?"

నా సంస్కారం ఎక్కడికి పోతుందీ? నా సంస్కారం నన్ను గురించి నేను శాశ్వతమైన విషయాలు మాట్లాడేట్టు చేస్తుంది; నిలుపుకోలేని వాగ్దానాలు చేయిస్తుంది. కస్తూరి కా సంస్కారం లేదు కనక ఆమెకు తన మనస్సు ఏక్షణంలో ఎట్లా ఉందో అదిమాత్రమే తెలుసు.

కస్తూరిమీద నాకు కలిగిన భావం పరిపక్వమై ప్రేమగా పరిణమించ దని నిరాశ పుట్టినప్పుడు ఆమెనుంచి క్షణికమైన సుఖం పొందుదామని అదివరకు చేసుకున్న తీర్మానం ఇప్పుడు జ్ఞాపకం వచ్చింది. కాని ఇప్పుడు నా కామె శరీరం కావా లని ఆమెకు తెలిసినా నా కభ్యంతరంలేని క్షణం వచ్చేసిన తరవాత- ఆమె వల్ల ఆ క్షణికమైన ఆనందం పొందటం- దానికోసం చెయ్యి చాచటం నాకు చాతకాలేదు.

ఇవాళ కూర్చుని ఆలోచిస్తే నాకు స్పష్టంగా తెలుస్తుంది— ఆ క్షణంలో ఆ పిచ్చి కస్తూరిని ప్రేమించటం మొదలుపెట్టి ఉండాలి. ఆ విషయం నా అంతరాత్మ కప్పుడే తెలిసి ఉండాలి—

"కస్తూరీ, నువ్వింటికి వెళ్ళిన తరువాత నన్ను గురించి ఏమనుకుంటావో అని అలోచిస్తున్నాను" అన్నాను.

"ఏం? మీకు ఆడవాళ్ళంటే అసహ్యాం, కోపం అనుకుంటాను. అంతేనా? లేకపోతే మీ రింకేమన్నా అనుకోమంటే అట్లాగే అనుకుంటా, చెప్పండి" అన్నది కస్తూరి కొంచెం వెటకారంగా.

"ఆ మాట అనుకోలే, నా కభ్యంతరం లేదు. ఇంకోటి కూడా అనుకో. నేను మళ్లా ఇంకొసారి నీతో ప్రయాణం చెయ్యటం జరిగితే మొదటినుంచి చివరవరకూ నిన్ను సంతోషపెట్టటానికే ప్రయత్నిస్తా ననుకో. ఇప్పుడు నిన్ను కష్టపెట్టిన దానికి చాలా విచారిస్తున్నా ననుకో. నీవు నన్ను మోసం చెయ్యాలని ప్రయత్నించినా, నాతో అబద్ధా లాడినా, నన్ను ఎగతాళి పట్టించినాకూడా నేను నిన్ను దయతో చూడవచ్చు కాదూ? నన్ను నీవు మోసం చేస్తే ఏం? ఇంతలో నా కయ్యే నష్ట మేమిటి? నీచేత మోసపోతే నా పరువు పోతుం దని భయపడ్డాను. నీకు నామీద ఘనమైన అభిప్రాయం ఉండాలని ప్రయత్నించాను. నువ్వు అబద్ధాలాడిన సంగతి నాకు తెలిసినట్టు నీకు తెలియాలని ప్రయత్నించాను. ఇకముందా పొరపాటు చెయ్యను" అన్నాను.

నేను కస్తూరితో అన్న మాట లిక్కడ రాయటం ఒక విధంగా వృథా. ఆ మాటలు కస్తూరి కర్థం కావాలని కాని, అవుత య్యాని కాని నానమ్మకం కాదు. అట్లా మాట్లాడుతూ

పోతే నాగొంతును కస్తూరి హృదయం అర్థం చేసుకోక పోతుందా అని.

"నేను మిమ్మల్ని మోసం చెయ్యాలని చూడలా! మీరు చను విచ్చారుగదా అని, ఏమీ అనుకోరులే అని ఏమేమో కోతిపనులు చేశా, నోటి కొచ్చిందల్లా వేలా! ఇంకా అటువంటిదేమీ చెయ్యను గా!" అన్నది నేను తనని ఏదో తప్పు పట్టుతున్నా ననుకొని.

. "నాకు తెలుసును!" అన్నాను ఇంకో సిగిరెట్టు తీస్తూ.

"అలవాటు లేకపోతే కాల్చకండి పాడుసిగిరెట్టు. నా గొంతంతా మండుతున్నది" అన్నది కస్తూరి.

నేను లేచి కూజాలో నీళ్ళు కప్పులో పోసి కస్తూరికి తాగ టాని కిచ్చాను.

"నేను పోయి తెచ్చుకోనూ" అన్నది కస్తూరి, కప్పు తీసుకునేటప్పుడు నావంక కృతజ్ఞతతో చూస్తూ.

కప్పు నీళ్ళందించినందుకు ఒక మనిషి కళ్ళలో అంత కృతజ్ఞత కనిపించనా? అని నాఅంతస్సు విస్మయపడింది.

"నా నిద్దరంతా పోయింది సిగరెట్టు మూలకంగా. అయినా ప్రయత్నిస్తాను. నువు పడుకునేటప్పుడు దీపం ఆర్పే స్తావు కదూ?" అన్నాను.

కస్తూరి చప్పున దీపం ఆర్పేసి వెళ్ళి తన మంచంమీద పడుకుంది.

నామనస్సులో ఏదో వెలితి తోచింది. ఏదో తుపాను— ఏదో గాలిదుమారం— ఉన్నంతసేపూ బాధ పెట్టి అయిపోగానే ఆలోచించేటందు కేమీలేని శూన్యం కల్పించి పోయిన ట్టయింది.

నిన్న ఈపాటికి కస్తూరి ఇల్లాగే దీపం ఆర్పి నాపక్కలో వచ్చి పడుకున్నది. నేను పక్కమీద అటూ ఇటూ పొర్లసాగాను. పరుపంతా వేడెక్కినట్టు తోచింది. కింద చల్లని గచ్చుమీద పడు కుందా మనిపించింది.

"కస్తూరీ !"

"ఊఁ"

రైల్లో పాడావే, ఆ జావళీ ఒకటి పాడు. మరీ బూతులు లేనిదిగా చూచి!"

కస్తూరి లేచి దీపం వెలిగించి నా మంచందగ్గిరకి వచ్చి చేతులు వెనక పెట్టుకొని నిలబడి నాకేసి చిరునవ్వు నవ్వుతూ చూడసాగింది.

"ఏమి టది ?" అన్నాను ఏమాత్రమో కంగారుపడి.

"ఆ మొహం ఏమిటో చూదా మని !" అన్నది కస్తూరి.

"మంచంమీద కూర్చో !" అన్నాను.

ఇంకా నవ్వుతోనే కూర్చున్నది. నాకు కళ్ళు మసక లయిన ట్టయిపోయింది. కస్తూరి కేసి చేతులు చాచాను. కస్తూరి మొహాన చిరునవ్వు మాయం కావటం చూశాను. ఆమె నా చేతులకు తన చేతు లందించింది. నేను నిర్జీవమై తోటకూర కాడల్లే అయిపోతున్న చేతులతో బలంగా కస్తూరిని నామీదికి లాక్కు న్నాను.

అప్పటికీ కస్తూరి తనమొహం నామొహానికి తాకనివ్వ లేదు. నా మొహమంతా తనకళ్లు పంపి తీవ్రంగా పరీక్షించింది.

నే నాపరీక్షకు తట్టుకోలేకపోయినాను. పరీక్షలో నేను ఓడిపోయి గెలిచాను. నామొహంలో కనిపించిన దౌర్బల్యం కస్తూరికి తృప్తి కలిగించిఉండాలి. తనమొహం నామొహానికి ఆనించింది. నామూతి ఆమె మొహం తడివి ఆమె మూతిని చేరుకోగలిగింది.

"కస్తూరీ?" అన్నాను ఊపిరి తెప్పరించుకుని.

"అయిదూ!" అన్నది కస్తూరి.

"ఏమి టయిదు?"

"నన్ను మీరీపూట పేరుపెట్టి పిలవటం ఇది ఐదోసారి."

"అయితే ?"

"బాగుంది. నన్ను మీరు ఎప్పుడోతప్ప పేరుపెట్టి పిల వరు ఎందుకనీ?"

"నా ఖర్మం."

"ఏమిటో చెప్పొచ్చారు?"

"ఆదీపం ఆర్పిరా ! వెలుతుర్లో నిన్ను చూస్తే భయమే స్తున్నది."

"నే నార్పను. నేను మీ మొహం చూడాలి."

కస్తూరిని మళ్ళా ఇంకోసారి ఘోరంగా ముద్దుపెట్టు కున్నాను.

"ఇంత ఆపేక్ష ఇదివరకల్లా ఏమయింది ?" అన్నది కస్తూరి, నిన్నటిమాదిరిగానే నాపక్కన పడుకుంటూ.

విచిత్ర మేమంటే ఆక్షణానకూడా నన్ను కట్టలు తెంచే ఉద్రేకం ఆవేశించలేదు. నా మొహాన్ని ఎంత నాజూకుగా,

ఎంత అందంగా బయటపెట్టడానికి వీలుందో అంతమాత్రం నిగ్రహం నా కింకా దక్కింది.

"అమ్మో, నీ దెంత రాతిగుండె!" అన్నది కస్తూరి.

"ఇంత ఆపేక్ష లోప లుంచుకుని నిన్న రాయల్లే పడు కున్నావే!" అన్నది ఆశ్చర్యంతో.

నాకోసం ఆరాత్రి కస్తూరి ఇంకో మని షయిపోయిం దంటే ఆశ్చర్యం లేదు. పైకి చెప్పదగిన భావాలూ, చెప్పటానికి మాటల్లేని భావాలూ అర్థం చేసుకోగలిగింది.

మా శరీరాలు పరస్పరాలింగనం చేసుకోవటం వింత కాదు. ఒకరినొకరు మనస్ఫూర్తిగా ద్వేషించుకుంటూ ఎందరు దంపతులు రోజూ ఆ పని చేస్తున్నారో! శరీరాల వెంట మన స్సులూ ఆత్మలుకూడా ఆలింగనం చేసుకోవటం చాలా వింత అయిన విషయం. నే నదివరకు ఒక భార్యతో కాపరం చేసి, కొందరు పరస్త్రీలతో అత్యాచారం చేసినవా ణ్నయినప్పటికీ ఈ అనుభవం నా కదివర కెన్నడూ కలగలేదు. శరీరాలు పెన వేసుకొన్నా మనస్సులో ఆత్మలో ఒకదాని కొకటి అడ్డం తిరగ టమూ, అంటకపోవటమూ మాత్రమే నా కదివరకు అనుభవం ఉండింది.

నేను మొదటిసారి ముద్దు పెట్టుకున్న క్షణంనించీ, కస్తూరి గొంతులోకి ఏదో మార్పు వచ్చింది. అదివరకల్లా నా చేతిలో పడి మనస్సును చేరి అక్కడ రకరకాల తరంగాలు సృష్టించిన కస్తూరి గొంతు ఇప్పుడు చెవులద్వారా మనస్సును

చేరి అక్కడ ఉండే అశాంతి— ఏదన్నా ఉంటే— రహితం చేసి, అక్కడగూడా ఆగకుండా నా ఆత్మను చేరుకో సాగింది. అటువంటి అనుభవం కలగనివాళ్లు దురదృష్టవంతులు. ఒక్కసారి అనుభవం కావటంకోసం ప్రతివ్యక్తీ వెయ్యిసార్లయినా నీతిని ఉల్లంఘించవచ్చునేమో ననుకుంటాను.

౧౦

ప్రపంచపు విలవలు నాకు నిజంగా తెలియవు. అందుచేత ఈ క్రింది విషయాలు చెబితే నన్ను ఎట్లా చూడాలో ప్రపంచానికి తెలిసిరావచ్చును. నేనేమో గొప్పవాణ్నని కాని, కస్తూరి ఎంతో లోకోత్తరమైన మనిషి అయిఉండకపోతే నేను ప్రేమించ ననీ అనుకొని ఎవరూ పొరపాటుపడడం నా కిష్టం లేదు.

నేను ప్రేమించి కస్తూరిని స్పృశించలేదు. కామించే స్పృశించాను. కాని అంతకు పూర్వమే ఆమె ప్రేమ సంపాదించాలనే కోరిక నాలో గూడుకట్ట నారంభించిం దని నా అనుమానం. నే నిదివరకు స్పృశించినవా రందర్నీ ప్రేమించ లేదు— ప్రేమించా ననే భ్రమకూడా ఒక్కసారే పడ్డాను.

నిజానికి నాకోసం కస్తూరి ఎట్లామారబోతుందో నేను కలలో కూడా ఊహించలేదు. నా ప్రేమ సంపాదించాలనే కోరిక ఆమెలో కూడా పుట్టి ఉండాలి. మా ఇద్దరి ప్రయత్నాలూ కలిసివచ్చినై.

కస్తూరి తన ప్రేమను నా శరీరం మీదే ప్రయోగించ లేదు. నా చొక్కాగుండీలు పెట్టేటప్పు డామె వేళ్ళు నన్ను ప్రేమించటం గమనిచాను. నాకు కప్పులోనుంచి నీళ్ళందించే

టప్పుడామె చేతుల్లో ప్రేమ చూశాను. నే నింకా నిద్రలేవలే దనుకుని నిశ్శబ్దంగా కస్తూరి ఆపనీ, ఈ పనీ చేస్తుంటే బిగబట్టిన ఆమె నరనరంలోనూ నేను ప్రేమ ఊహించాను.

నోరు చేసుకుని కస్తూరి "నిన్ను ప్రేమించాను" అని ఎన్నడూ అనలేదు. కాని నామీది ప్రేమ బయట పెట్టకుండా ఆమె ఏపనీ చెయ్యలేదు. మన స్సింకో విషయంమీద ఉన్న ప్పుడు కూడా నన్ను కస్తూరి తన హృదయంలో ఏ మూరు మూలో దాచుకునేది. దానికి గుర్తేమిటంటే మళ్ళీ ఆమె మనస్సులోకి నా ఆలోచన వచ్చినప్పుడు నేను ఆమె మనస్సు అడుగునించి పైకి వచ్చేవాణ్ని; కాని బయటినుంచి వచ్చి మన స్సులో పడేవాణ్ని కాదు. అనేక గంటలపాటు కస్తూరికి తెలియ కుండా ఆమెను గమనించి నే నీ విషయాలు తెలుసుకున్నాను. నా మాటల్లో విశ్వాసం లేకపోతే ఈసారి మీరు మిమ్మల్ని ప్రేమించే భార్యలను శ్రద్ధగా గమనించండి.

నేను ప్రేమించటం ప్రారంభించక పూర్వం కస్తూరి దాదాపు అందరి వేశ్యలవంటిదీనూ; ఆ తరువాత కస్తూరి నా ప్రాణానికి ఒక దేవత. నా కోసం మారిందికదా అని కస్తూరి అందరికోసమూ మారిందని నేను చెప్పను. ఆమె ఈ క్షణాన కూడా ఇతరులకు దాదాపు అందరి వేశ్యల వంటిదే కావచ్చు. నేను దానికి జవాబుదారీ కాదు.

నేను కస్తూరిని ప్రేమించటానికి చిల్లిగవ్వ త్యాగం చెయ్యలేదు. ఆఖరుకు నా శీలాన్నికూడా పోగొట్టుకోలేదు.

ఆ శీలాన్ని పోగొట్టుకోవటానికి తీర్మానించిన తరవాతనే నా ప్రణయం ప్రారంభమయింది. అనుభవం లేకపోవటం వల్ల— అయిన అనుభవం అర్థంకాక పోవటం వల్ల— నేను ఒక చిన్న పొరపాటు చేశాను. ప్రేమ పరిపూర్ణం అయిన తరవాతనే కస్తూరిని స్పృశింతా మనుకున్నాను. కాని స్పర్శతోకాని ప్రణయం ప్రారంభం కాదనీ, ఒకసారి ప్రారంభమైనతరువాత దాని పరిణామం సక్రమంగా ఉండటం నా ఆత్మబలంమీద ఆధారపడి వుందనీ నాకర్థం కాలేదు. నా ప్రణయం పరిణామం పొందటంలోకూడా నేను ఎంత స్వల్పమైన త్యాగంకూడా చెయ్యలేదు. కస్తూరిని దేవత నెట్లా ఆరాధించాలో అట్లా ఆరాధించటానికి నా నోటివెంట నా హృదయం విశ్వసించని ముక్కగాని మనస్సుతో సమాధానపడవలసిన ఒక్క చేతగాని నాకవసరం లేకపోయింది. నా ప్రేమపరిణామం కంటె సహజమైనది సృష్టిలో ఇంకొకటి ఉండబోదు.

నేను కావాలని కస్తూరితో కవిత్వం మాట్లాడలేదు. కస్తూరి కావాలన్నా కవిత్వం మాట్లాడగలిగి ఉండదు. కాని కస్తూరి మాట్లాడిన మాటలు నాకు కవిత్వసార మని తెలిసేది. నేడు మాట్లాడినప్పుడుకూడా నా మాటల్లో ఉండటానికి వీల్లేని ఆనందం పొందుతున్నట్టు కస్తూరి నాకు అర్థమవుతూవుండేది.

మా ప్రణయం మా తలలకెక్కి మాకు ఉన్మాదంగాని, మత్తుగాని ఎక్కించలేదు. పైగా అది మా ఇద్దరి కళ్లూ తెరిచింది. అనేక సమస్యలను తెచ్చిపెట్టింది.

మర్నాడు నేను మా ప్రయాణం విషయం ఎత్తినప్పుడు కస్తూరి, "నే నెట్లా పొయ్యేది ? నన్నెందు కింత పిచ్చిముండను చేశావు ? ఇప్పుడు న న్నింటికి పంపిస్తే ఎందులోనన్నా దూకు తాను !" అన్నది.

నాక్కూడా కస్తూరి సమస్యే అయింది. అయిదు నిమిషాలు స్నానం చేసిరావటానికి కళ్ళఎదుట లేకుండాపోతే నేను కస్తూరికోసం మొహం వాచిపోవటం జరిగితే ముందు ముందు నా గతి ఏం కావాలి ?

"కొంత కాలం గడిస్తే ఇంత అన్యాయంగా ఉండదేమోలే !" అన్నది కస్తూరి నాకు ధైర్యం ఇస్తూ,

కస్తూరి నన్నింకోవిధంగాకూడా తికమక పరిచింది. అదివరకు నాకు మానసిక ప్రవృత్తు లేవో, దైహిక ప్రవృత్తు లేవో ఖచ్చితంగా తెలిసేవి. కస్తూరి వా టన్నిటినీ ఒక్క వుండ చుట్టి ఏది ఏదో తెలియకుండా చేసింది. వయస్సుచేత నేను యవ్వన వార్ధక్యంలో ఉండి కొద్దికాలంలో నడివయస్సుయొక్క యవ్వనంలో పడబోతున్నవాణ్ని. ఏ ఇరవై యేళ్ళ యువకుడికో వుండే కామోద్రేకం నాలో వుండవలసిన అగత్యం లేదు. కాని కస్తూరి నాలో కలిగించే వాంఛలు ఎంతో ఉద్రేకంతో కూడుకుని వుండేవి. పైగా అవి ఒక్కొక్కప్పుడు దైహికంగా వుండేవి. ఒక్కొక్కప్పుడు మానసికంగావుండేవి. నాయవ్వనారంభములో కూడా నేను ఆడదాని జుట్టు ముట్టుకుందా మనో; లేకపోతే ఒక ఆడదాని పేరు నోట ఉచ్ఛరించాలనో ఇంతగా ఉద్రేకపడి ఎరగను.

"కస్తూరీ!" అని పిలిచేటందుకు అవకాశం ఒక అరగంటపాటు దొరక్కపోతే నేను శారీరకంగా బాధపడ్డ సమయాలున్నై.

కస్తూరిలో ఇంకో మార్పు గమనించాను. అదివరకునన్ను పనిపెట్టుకునీ, నన్నానుకుని కూర్చునీ, నిష్కారణంగా నా మీది చెయ్యివేసీ "సావాసం" ప్రకటించిన మనిషి ఇప్పుడు పిసినిగొట్టయి పోయింది. అకారణంగా నన్ను స్పృశించదు. తన స్పర్శకు ఏదో అర్థం ఉండేట్టు చేసి దాన్ని భావ ప్రకటన క్రింద ఉపయోగిస్తుంది.

నేనీ విధంగా కస్తూరిని ఎనలైజు చేసి విమర్శించి ఉండటం ఆమెకు ద్రోహమేమో. అయినా అటువంటి పని చేశాను. నే నా మనిషి ప్రేమ సంపాదించటానికి ఉపక్రమించిన తరవాతకూడా ఆ మనిషి నా కిచ్చే ప్రేమలో ఏమాత్రం అపస్వరం కాని, కృతజ్ఞతగాని ఉందేమోనని ఒక చెంప పరీక్షిస్తూ వచ్చాను. అటువంటి పరీక్ష ఎంత దారుణమైనప్పటికీ, ఆ పరీక్షే నా కామె ప్రేమయొక్క విలవ అంచనా కట్టటానికి సహాయ పడింది.

నా పరీక్షవల్ల ఆమె ప్రేమలో ఏమైనా అపస్వరంవున్నట్లు తోస్తే ఏం చేసివుండేవాణ్ని? బహుశా ఆకాస్త కాలుష్యమూ కడిగి వెయ్యటానికి నా ఆత్మశక్తి అంతా వినియోగించినా ఆ కాలుష్యం కడగరానిదని తెలిసినట్టయితే నా ప్రేమకు పతనం ప్రారంభమై వుండేది.

౧౧

"మన మిక్కడ డబ్బు తగలేస్తూ ఎంతకాలం కూర్చుందాం?" అన్నది కస్తూరి.

"ఏం చేద్దాం ?" అన్నాను.

"ఈ డబ్బంతా వీళ్ళ మొహాన పోస్తే ఎవడు తిన్నట్టు?"

"హోటలువాళ్లు తిన్నట్టు."

"కనకనే ఇంటికి పోదాం."

"మళ్ళీ నీవు నీ వృత్తిలో పడతావు. నేను ?"

"హాయిగా పెళ్ళిచేసుకుని సుఖంగా వుండు."

"ఎవర్ని పెళ్ళిచేసుకునేది. నిన్ను ముట్టుకుని నేను చెడి పోయినానుకదా. నన్నెవతె పెళ్ళాడుతుంది ?"

"నేను పనికొచ్చిం తరవాత నీకు పనికిరాని దంటూ వుంటుం దేమిటి ? ఎవతెనో ఒకతెను పెళ్ళాడు."

"నీవంటిది దొరికితే పెళ్ళాడేస్తాను. ఎక్కడన్నా వుంటే చూడు."

"ఎక్కడపడితే అక్క డున్నారు- నా బాబులంటాళ్ళు!"

"ఉండొచ్చు. కాని నే నెక్కడా చూడలేదు.ఓ వంద సంవత్సరాలు తిర్గితే నీ బాబంటిది దొరుకుతుందేమో ! ఈ లోపల ?"

కస్తూరి నాకేసి నిశ్చలంగా చూచి, "వంద సంత్సరాలెతుకుతావేం ?" అన్నది.

"నీకన్న మంచిది ఈ లోపలే కనబడుతుం దంటావా ? ఒకవేళ నీకన్న మంచిది దొరికినా అంత మంచిదాన్ని నే నేం చేసుకోను ? నాకు నీ వంటిది కావాలి, "

నే నెక్కడ తెచ్చేది నావంటి దాన్ని ?" అన్నది కస్తూరి నా భుజానికి తన తల చేర్చి.

"కస్తూరీ, నా గుండె కాస్తా దొంగిలించుకుని నీ దారిన నీవు పోతే నే నింకొకత్తె కే మివ్వను ?"

"చాల్లే! నేను దగ్గ రుండబట్టే నీ కీ తిక్క! వారంరోజులు నేను దగ్గిర లేకపోతే నన్ను మరిచిపోవా? నాకు మగవాళ్ళ సంగతి తెలీదా?" అన్నది కస్తూరి.

"ఇతరుల మాట ఎట్లా వున్నా? నా సంగతి నీకు తెలీదని ఎట్లా చెప్పను?"

కాస్సేపు నన్ను పరీక్షగా చూసి కస్తూరి, "కోపం వచ్చిందా?" అన్నది.

"కొంచంగా" అన్నాను.

కస్తూరి నన్ను కౌగలించుకుని, "మా అమ్మకూడా దగ్గిర్లేదుకదా, నీ క్కోపం వస్తే ఏమౌతాను చెప్పు?" అన్నది.

"అయితే ఎప్పుడు పోదాం? ఇవాళ పోదామా?" అన్నాను.

"తలుచుకున్నరోజే తాతపెళ్లా, పోదాం రేపో, ఎల్లుండో!"

పోదామని నిర్ణయించుకోటం కస్తూరి అంతరాత్మకేదో శాంతి నిచ్చింది. కాని వెళ్ళిపోవాలనే కోరిక నా కెంత ఉందో కస్తూరికీ అంతే ఉంది. ఎప్పటి కప్పుడు రేపో, ఎల్లుండో పోదామనుకుంటూ పదిహేను రోజులు గడిపాం.

ఇంతలో రమామణి దగ్గిర్నించి ఉత్తరం వచ్చింది, తనకు ఒంట్లో బాగుంటంలేదు, ఒకసారివచ్చి కావాలంటే మళ్లీ వెళ్ళమని.

ఇక మా ప్రయాణం తప్పలేదు.

బెజవాడ ఒక్కొక్క మైలే దగ్గిరవుతున్నకొద్దీ కస్తూరికి ఏదో దయ్యాం పట్టి నట్టయింది. ఒక్కసారయినా పొరపాటున కూడా నవ్వలేదు.

"మా యిల్లు ఇంకా మూడొందల మైళ్ల దూరంలోవుంది" అని నే ననేటప్పటికి చప్పున మొహం బయటికి తిప్పుకుని ముక్కు చీదుకున్నది.

కస్తూరిని చూస్తే నాకు చాలా జాలేసింది. ఆ క్షణం వరకూ నా సంగతే నేను విచారించానుగాని కస్తూరికూడా లోపల బాధపడుతున్న దనీ, ఆమెను అనునయించే బాధ్యత నామీద వుందనీ నేను గుర్తించలేదు.

ఆమెను బలవంతాన నావేపు తిప్పుకుని వంచుకున్న మొహం పైకెత్తి, "నీకేమన్నా పిచ్చా ఏమిటి? ఆహోటల్లో కూచుని తీరిగ్గా ఏంనాటక మాడామో ఆడాం! అదంతా ఇంటికి పట్టుకుపోతావా? నీ వన్నట్టు నేను మరోవారం రోజుల్లో నిన్ను మరిచిపోనా! నిన్నుగురించి జ్ఞాపకం పెట్టు కునేటందుకు ఆఖరుకు నువ్విదా ఇచ్చేది?" అన్నాను.

కస్తూరి తన ఏడుపు దిగమింగటానికి ప్రయత్నం చేసింది, కాని మాట్లాడలేదు.

"నాఒళ్లో తలపెట్టుకు పడుకో. నీ కోకథ చెబుతాను" అన్నాను. చిన్నపిల్లలు పెద్దవాళ్ళ ఆజ్ఞను పాలించినట్టు నా వంక చూడసాగింది.

"అదివర కొకసారి ఇట్టాగే పట్నంలో నాకోమనిషి తగిలింది. అబ్బో! ఆమనిషిని నీకన్న వెర్రివాడల్లే వెంట పడ్డాను—"

కస్తూరి తలవంచి, "నాకేసిచూస్తూ చెప్పు!" అన్నది. కస్తూరికేసి చూస్తూ, నేను నోరు విప్పలేదు.

"చెప్పుమరీ ?" అన్నది కస్తూరి. "వెంటపడితే ?"

నేను వంగి కస్తూరిని ముద్దుపెట్టుకుని, "కథలు చెప్పే వాళ్ళు వినేవాళ్ళవంక ఇట్లా చూస్తూ చెప్పరు. ఏగదిలోనో తలుపు వేసుకుని కూర్చుని రాసి పత్రికల్లో వేస్తారు. లేకపోతే కథలు చెప్పే వాళ్ళూ వుండరు, వినే వాళ్ళూ వుండరు!" అన్నాను.

"కథలని పేరుపెట్టి అంతఅబద్ధాలు చెప్పకపోతే ఏం?" అన్నది; ఒక్కముక్కతో కథాసాహిత్యం యావత్తూ తోసి పారేస్తూ.

అదివరకల్లా అయిపోయిందేమోనని భయం కలిగించిన ప్రయాణం చివర వందమైళ్లలోనూ ఎప్పుడైపోతుందా అనిపించింది. నా నరాలు ఇంకతట్టుకోలేవనేదాకా వచ్చింది నాస్థితి. కస్తూరికీ అట్లాగే అయిఉండాలి. మేమిద్దరమూ చివర గంట కాలంలో దాదాపు ఏమీ మాట్లాడలేదు.

రాత్రి పదిగంటలవేళకు చచ్చిచెడి బెజవాడ చేరుకున్నాం.

ఇద్దరమూ ప్లాట్‌ఫారంమీదికి దిగాం. కస్తూరి నా మొహంతప్ప ఇంకేమీ చూడటంలేదు. నాకామె మొహం చూడటానికి భయం వేసింది. బలవంతాన నిగ్రహిస్తున్న ఉద్రేకంతో ఆమె మొహం భయంకరంగా ఉంది. ఆమె అక్కడే పుటిక్కిన ఏడుస్తుందేమోనని నాగుండె దడదడ లాడుతున్నది.

మాఅంపకాలు అదివరకె అయినై. గుంటూరు వెళ్ళగానే నన్ను ఉత్తరం రాయమన్నది. కస్తూరి ఇంటికి వెళ్ళేట్టూ నేను గుంటూరుబండీ ఎక్కేటట్టూ ఏర్పాటు చేసుకున్నాం. కొంతసామాను గుంటూరుబండిలో పెట్టాలనీ, మిగిలింది బ్రిజ్జి

దాటించాలనీ పోర్టరుతో చెప్పాను. వాడు ఏసామా నేం చెయ్యాలో చెప్పమని నన్ను సతాయిస్తున్నాడుకూడానూ.

కస్తూరి వణుకుతున్న గొంతుతో, "నేను ఒక్కత్తైనూ పోలేను. మీరుకూడా రండి!" అన్నది, మళ్ళా వెనకటల్లేనే మర్యాదగా సంబోధిస్తూ.

"సామానంతా ఓవరుబ్రిడ్జి దాటేయించు" అన్నాను పోర్టరుతో. కస్తూరి మొహం వెలిగిన దీపమైంది.

రమామణి స్వయంగా వచ్చి మాకు తలుపు తీసింది. మొద్దల్లె ఉంది ఏజబ్బూలేదు. నన్ను చూసి మీదుమిక్కిలి మొహం చిట్లించింది. కస్తూరి తల్లి కేసి ఒక్కచూపు చూసి ఆమె వేసిన ఒక్కప్రశ్నకు కూడా సమాధానం ఇవ్వకుండా నన్ను తనగదిలోకి తీసుకుపోయి, నేను పడుకునే ఏర్పాటు చెయ్యటం మొదలు పెట్టింది. నేను పడుకున్న తరవాత తలుపుమూసి అవతలికి వెళ్ళింది. తల్లీకూతుళ్ళ సంభాషణ వినిపిస్తుందేమోనని జాగర్తగా ఆలకించాను. ఎక్కడా చరీచప్పుడూ లేదు.

మరో పదినిమిషాలకి తుపానల్లే వచ్చింది కస్తూరి, దభీమని తలుపువేసి అమోతలో కలిసిపొయ్యేట్టు గడియ వేసింది.

"ఏమిటిది ?" అన్నాను.

దానిబొంద, నాబొందా! ఎవడోవచ్చి ఎక్కడో లక్షాధికారిని నాకోసం మాట్లాడతా నన్నాట్ట. ఆ ఉత్తరం రాసింది, దీ నగ్గారా! డబ్బంటే పడిచస్తది!

ఆరాత్రి కస్తూరి తన తల్లిమీద కోపమూ, నామీది పగా నామీదనే తీర్చుకున్నది. నన్ను నూరుకు తాగటం తన వశమైతే కస్తూరి ఆపనికూడా చేసి ఉండేదే!

౧౨

"కస్తూరీ, నన్ను పెళ్ళాడతావా ?" అన్నాను.

"ఆడను !" అన్నది కస్తూరి ఖచ్చితంగా.

"ఏం ?"

"నీ పెళ్ళామై ఏంచెయ్యాలో నాకు తెలీదు."

"ఏమీ చెయ్యనక్కరలేదు. నన్ను చెడిపోకుండా చూస్తూ ఉండటమే. నీవు దగ్గిర లేకపోతే నేను తప్పకుండా చెడిపోతాను."

"దగ్గిర ఉండటానికి పెళ్ళిచేసుకోవాలా ఏమిటి ?"

"అయితే మాయింటో వచ్చి ఉండు."

"ఉండను."

"ఏం ?"

"మీ ఇంటో వచ్చిఉంటే నేను కుక్కకన్న నీచం అయిపోనా ? నా ఇంటో నేను రాణిని. నన్నడిగేవా డుండడు. నన్ను తప్పుపట్టేవా డుండడు."

"అయితే నీకు నే నవసరంలేదా ? నాతో అక్కర తీరిపోయిందా ?"

"నీకోసం చచ్చిపోతున్నానని ఒక ఉత్తరంముక్క రాస్తే రానా ? నీకెప్పుడు కావాలంటే అప్పుడు నేను తలుపు తెరవనా? అంతకంటె ఏంకావాలి మనకు ?"

"బెజవాడకూ గుంటూరుకూ ఎంతదూరమో చూడు ! అది జ్ఞాపకం వస్తే నాగుండె పగిలిపోతుందే !"

"పోనీ నేను గుంటూరు రానా ?" అన్నది కస్తూరి.

"వస్తావా? తప్పకుండా రా! మాఇంటికిదగ్గిరిగా ఇల్లు తీసుకుని ఎప్పుడూ మీ ఇంటో నేపడి ఉంటాను. దానికి సమ్మత మేనా?"

"ఓ! నాఇల్లంటూ నాకుండి, నాకులం నాకుండి, నన్ను ఒకడు అదుపుచెయ్యటానికి లేకుండా ఉంటే నన్నేంచేసినా ఇష్టమే. రోజల్లా నాకు కాపలాకాయి, ఒద్దంటే ఒట్టుపెట్టు, ఇంకెవరివంకా చూడగూడదని ఆజ్ఞాపించు. ఒప్పుకుంటా. నీకిష్టంలేనిపని చేస్తే మక్కె లిరగదన్ను, పడతా. నీ కున్నప్పుడు పెట్టు, లేకపోతే పస్తుపడుకో బెట్టు, అదైనా ఇష్టమే. తెనాలి రామలింగడు నల్లకుక్కను గంగిగోవు చేసినట్టు నన్ను బానిస దాన్ని చెయ్యాలంటేమాత్రం నా కక్కర్లా! నే నెవరిపెళ్ళాన్నీ కాను, బోగంముండని!" అన్నది కస్తూరి.

"నాకింకా స్నేహితుల్లేరా, బంధువుల్లేరా? నల్లకుక్కను తెచ్చి నాభార్యఅంటే నెత్తిన పెట్టుకునేవాళ్ళున్నారు. వాళ్ళందరూ నాతోపాటు నిన్నూ ఆమోదిస్తారు. వాళ్ళకోసమైనా నాయింట్లో ఉండలేవా?"

"నల్లకుక్కను తెచ్చి నాభార్యఅంటే నెత్తిన పెట్టుకునే వాళ్ళు కస్తూరిని తెచ్చి నాముండ అంటే నెత్తిన పెట్టుకోరా? నీఇంటో నేనుంటే నన్ను చూడవచ్చేవాళ్లు నాఇంటో నువ్వుంటే నిన్ను చూడరారా? నేను నీ ఇంటో ఉంటే చూడ వచ్చేవాళ్లు నన్నామోదించారని నా కెట్లాగుర్తు? నువ్వు నా ఇంట్లో ఉంటే చూడవచ్చేవాళ్లు నన్నామోదించారని నాకు నమ్మకమే. నీమీద ప్రేమవుండి నేనంటే ఇష్టం లేనివాళ్ళని నా నెత్తిన తెచ్చిపెట్టకు నా కంతకన్న ఇంకేమీ అక్కర్లేదు."

"నేను మళ్లా రేపు వస్తాను. నాకు రైలు వేళ అయింది."

వాకిలిదాకా వెళ్లినతరవాత కస్తూరి నన్ను వెనక్కు పిలిచి, "నాకోసం ఇవాళ్ళ ఎవరైనా వస్తే ఏంచెప్పమన్నావు?" అన్నది కొంటెగా నవ్వుతూ.

"మనకు ఆప్తులైతే లోపలికిరానీ, లేకపోతే ఈ మధ్య చెడిపోయినానని చెప్పు!"

"ఓసి పండూ!" నన్ను బలవంతంగా ముద్దు పెట్టుకున్నది. "ఇంకోమాట. మీ స్నేహితుడు, భావనారాయణగారు; ఆయ నొక్కసారి వచ్చి నన్ను చూసిపోమని చెప్పవూ?"

"చెబుతానుగాని ఆతన్ని నాకంటె ఆపేక్షగా చూస్తే నే నూరుకోను!" అన్నాను.

"అమ్మో! ఎంతసూయే! ఎంత ఓర్వలేనితనమే!" నా బుగ్గ గంటు పడేటట్లు కొరికి, అది మానటానికి కక్కడ ఒక చిన్న ముద్దుపెట్టి నన్ను సాగనంపింది.

రైల్లో కూచుని ఆలోచించాను. మనిషికి కావలసిందేమిటి? ఆత్మరక్షణ. అది జాస్తిగా డబ్బువల్ల సాధ్య మవుతుంది కనక డబ్బే జీవితాశయం. కాని డబ్బు కతీతమైన ఆత్మరక్షణోపాయాలు జీవితంలో లేకపోలేదు. అవి చదువుకున్న నాబోటిగాడికి తెలియవు. కస్తూరివంటిదానికే తెలియాలి.

సమాప్తము